

LUNDS
UNIVERSITET

Pedagogiska institutionen
Box 199, 221 00 Lund

Kurs: Fri 301
Kandidatuppsats 10 poäng
41-60 poäng
Datum: 2007-05-24

”TYVÄRR ÄR DET VÄL SÅ MED MOBBNING ATT MAN SER DET ALLDELES FÖR SENT”

En studie om ledarskap och mobbning i idrottsföreningar

Anna Johansen & Mårten Svensson

Handledare:
Elisabeth Porath

Lunds universitet
Pedagogiska institutionen

ABSTRACT

Arbetets art: Kandidatuppsats 10p
Sidantal: 38 sidor
Titel: ”Tyvärr är det väl så med mobbning att man ser det alldeles för sent” En studie om ledarskap och mobbning i idrottsföreningar
Författare: Anna Johansen & Mårten Svensson
Handledare: Elisabeth Porath
Datum: 2007-05-24
Sammanfattning: Uppsatsen handlar om mobbning och hur detta synliggörs i idrottsföreningar. Ledarna inom idrottsföreningar har intervjuats med en narrativt inspirerad metod för att på så sätt nå deras erfarenheter av hur mobbningen på detta område ser ut. Intervjupersonerna berättar hur de hanterar mobbning personligen och hur detta hanteras inom respektive idrottsförening. Vi lyfter även fram hur ledarna ser på ledarskap i allmänhet och hur de ser på sitt eget ledarskap. Vidare ser vi också till deras utbildningsbakgrund. Flertalet ledare inom föreningslivet är ideellt engagerade och saknar många gånger relevant utbildning för att arbeta med barn och ungdomar. Idrotten och föreningslivet är några av de stora samhällsfostrarna i Sverige. Det finns dock inga föreskrifter från staten eller någon form av läroplan för verksamheten, inte heller krav på utbildning hos ledarna. Då en ledarens normer och värderingar påverkar deras ledarskap, framställs dennes normer och värderingar som ett legitimt synsätt till barn och ungdomarna. Om dessa normer och värderingar inte är samhällsenliga kan det uppstå problematik. En utbildad ledare med pedagogisk bakgrund har större möjlighet att vara medveten om detta och kan använda detta till att istället ledsaga barn och ungdomarnas moraliska utveckling och på så sätt motarbeta mobbning och andra negativa handlingar och beteenden. Dock kan en ledare som inte har någon pedagogisk utbildning vara en bra ledare och en bra förebild. Då de flesta undersökningar har fokus på skolan som en arena för mobbning introducerar vi istället fritiden som en viktig arena för mobbning. Vi bedömer att mobbning måste uppmärksammas ännu mer i idrottsföreningar och att vidare forskning bör ske för att exempelvis studera hur många ungdomar som slutar med en idrott på grund av att de upplever sig mobbade. Man behöver också lägga större fokus på forskning om ledare som mobbar sina aktiva barn och ungdomar tolkar vi det som.
Nyckelord: Mobbning, Fritid, Idrottsföreningar, Skola, Ledare/Tränare, Ledarskaps, Idrotts, -utbildning och Idrottspedagogik

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	2
1.2 Syfte	2
1.3 Kunskapsläget/tidigare forskning	2
1.4 Litteratur.....	2
1.5 Arbetets disposition.....	3
2 Teoriavsnitt	4
2.1 Fritidsarenan.....	4
2.1.2 Fritid och idrott.....	4
2.3 Idrott	5
2.3.1 Det finns olika motiv för att engagera sig i idrott.....	5
2.3.2 Idrottsföreningar	6
2.4 Synliggörandet av mobbning	6
2.4.1 Mobbning	6
2.4.2 Vem mobbar/mobbas?.....	7
2.5 I vilka former sker mobbning	7
2.5.1 Internet och anonym mobbning	8
2.5.2 Lärare som mobbar.....	8
2.5.3 Sexuella trakasserier.....	9
2.5.4 Effekterna av mobbning	9
2.6 Ledarskap	10
2.6.1 Ledarskap och utbildning	10
2.6.2 Ledarskap i föreningar	10
2.6.3 Utbildningsnivån hos idrottsledarna	11
2.6.4 Ledarskapsutveckling.....	11
2.6.5 Lärandet.....	12
2.7 Föreningens och ledarens hantering av mobbning	12
2.7.1 Vilket ansvar finns?.....	12
2.7.2 Vad kan en ledare göra i hanteringen av mobbning?.....	13
2.7.3 Vad kan en förening göra i hanteringen av mobbning?.....	14
2.7.4 Resurskoppling.....	14
3 Metodavsnitt.....	16
3.1 Metodstrategi	16
3.2 Varför kvalitativ metod?	16

3.3 Urval.....	17
3.4 Datainsamling	18
3.5 Kvalitet.....	18
3.6 Analysförfarande.....	19
4 Resultat och analys.....	20
4.1 Presentation av intervjupersonerna.....	20
4.2 Fritidsarenan.....	20
4.2.1 Anledningen till att man tränar.....	20
4.3 Synliggörandet av mobbning	21
4.3.1 Tränare som mobbar.....	21
4.3.2 Relationer föräldrar emellan påverkar	22
4.3.3 Har själv blivit mobbad.....	22
4.3.4 Tänkbara orsaker till mobbning	23
4.4 Ledarskap	24
4.4.1 Intervjupersonernas syn på ledarskap och hur de själva leder....	24
4.4.2 Egna erfarenheter av tränare/ledare.....	26
4.4.3 Idrottsutbildning med fokus på ledarskap	26
4.4.4 Formell utbildning med fokus på ledarskap.....	27
4.5 Föreningens och ledarens hantering av mobbning	28
4.5.1 Mobbningssituation.....	28
4.5.2 Internet ger möjlighet till öppenhet och problemhantering	28
4.5.3 Vart kan ledarna vända sig?	29
4.5.4 Vad ledarna anser sig kunna göra i hanteringen av mobbning ...	30
4.5.5 Vad kan föreningarna göra för att förhindra mobbning?.....	31
4.5.6 Säger stadgarna i föreningarna något om mobbning?.....	32
5 Diskussion	34
5.1 Metoddiskussion	35
5.2 Fortsatt forskning	36
5.3 Avslutande reflektioner.....	36
Litteraturförteckning	39
7.1 Elektroniska referenser:	42
Bilaga	a

Förord

Vi vill tacka vår handledare Elisabeth Porath för att hon har hjälpt oss att genomföra denna uppsats. Vi vill tacka våra intervjupersoner för att de ställt upp och gjort vår uppsats möjlig. Ett stort till ”Carolina” och till Elisabet Bergquist för att de har varit ett stort stöd och ett bollplank för våra tankegångar.

Anna Johansen & Mårten Svensson

24 maj, 2007

1 Inledning

För tillfället är det mycket fokus på mobbning och det är en aktuell diskurs i samhället. De flesta utförda undersökningar handlar om mobbning i skolan. Dessa undersökningar behandlar mobbade barn och ungdomar och visar att det anses vara de vuxnas ansvar att uppmärksamma detta. Mobbning är något som inte bara finns i skolan utan det finns många områden där mobbning förekommer i vårt samhälle. Då det finns begränsad forskning om mobbning i idrottsföreningar har vi valt att fokusera på detta område. Idrott är en stor del av många barn och ungdomars liv och fritid och är därmed också en stor arena där det förekommer mobbning. Vi har därför valt att uppmärksamma idrottsföreningar och synliggöra mobbning i detta, ofta, ideella fält. Med detta som bakgrund menar vi att det är av stor betydelse att framhäva just idrottsföreningar. Idrottsföreningar har inte samma ansvar som exempelvis skolan på att vara observanta och anmäla mobbning till högre instans. Denna undersökning belyser framför allt mobbningsituationer i idrottsföreningar för aktiva barn och ungdomar. Vår undersökning behandlar hur ledare i idrottsföreningar uppmärksammar mobbning och vilket ansvar som tas för att förhindra mobbning inom föreningen. De ledare vi har intervjuat tränar och arbetar med ungdomar 13-19 år gamla.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att genom intervjuerna med ledare synliggöra mobbning i idrottsföreningar. Det vill vi göra genom att lyfta fram hur intervjupersonerna berättar om hur mobbning hanteras av dem och deras respektive idrottsförening.

1.3 Kunskapsläget/tidigare forskning

Skolan är en av de mest undersökta institutioner vi har i vårt samhälle och även majoriteten av forskningen kring mobbning behandlar mobbning i skolan. Trots att en tredjedel av Sveriges befolkning är engagerade i idrottsföreningar är idrottsföreningar inte i samma omfattning undersökta. Flera av de teorier som vi använder oss av är baserade på forskning och undersökningar som är inriktade på just skolan. Vi är därför medvetna om att de studier som har genomförts med inriktning på skolbarn och ungdomar kanske inte helt går att applicera på idrottsföreningar. Teorierna är dock användbara för vårt syfte då de behandlar ett närliggande område med en liknade population.

1.4 Litteratur

Inför vår undersökning har vi sökt relevant litteratur på Lunds Universitets Bibliotek och på Social- och Beteendevetenskapliga Biblioteket. Vi har dessutom sökt på de Internetbaserade sökmotorerna Elin, Lovisa, Eric, Libris och Xerxes. För att hitta relevant information har vi också använt oss av sökmotorn Google och andra

Internetsidor så som Pedagogiska Magasinets hemsida samt de ideella föreningarna Friends och Bris hemsidor. De aktuella sökorden vi genomgående har använt oss av är: *mobbing, fritid, idrottsföreningar, skola, ledare, tränare, ledarskaps- och idrottsutbildning och idrottspedagogik*. Vi har sökt aktuell litteratur för att teorierna skall vara så tidsenliga som möjligt. Vi har även bedömt värdet av den vetenskapliga karaktären i den litteraturen vi använt oss av för att nå så hög tillförlitlighet som möjligt. Detta har vi bedömt efter att vi har kontrollerat att den litteratur vi har använt är vetenskaplig men likaså författarnas akademiska bakgrund. Vidare har vi också så långt det har varit möjligt använt oss av originaltexter för att komma runt problemet med en redan tolkad text.

1.5 Arbetets disposition

Arbetsupplägget börjar med ett teoriavsnitt där vi tar upp teorier med anknytning till vårt syfte. Sedan kommer resultat och analysdelen av våra intervjuer i form av citat från intervjuerna där vi även kopplar samman empiri och teori. Vi fortsätter med en metoddiskussion där vi diskuterar vår valda metod. Därefter kommer tankar kring framtida forskning på området och avslutande reflektioner.

Uppsatsen utgår ifrån mer övergripande teman för att sedan genom mer specificerade teman fokusera mot syftet. Dessa teman inkluderar fritiden som arena, synliggörandet av mobbing, ledarskap och ledares och föreningars hantering av mobbing. Vi beskriver fritidens betydelse och hur den uttrycks bland annat i form av idrott och föreningsliv. Därefter redogör vi för synliggörandet av mobbing och hur fenomenet tar sig uttryck i olika situationer. Mobbing är det mest centrala begreppet i denna uppsats och det syftar till att vara utstött eller ansatt av andra individer. Mobbing avser dessutom de individers agerande som på ett eller annat sätt ofredar och plågar någon i sin närhet. (Björk 1999, s.14-15) Vidare kan ledarskap beskrivas som en process mellan människor. Ledarskap är ett särskilt handlingsätt som människor utövar i syfte att påverka andras uppförande, tankar och inställning. Den sociala förmågan är en av flera viktiga egenskaper i ledarskapet som ofta kan innebära att ge stöd och motivera andra. (Jacobsen & Thorsvik 2002, s.472 ff.)

2 Teoriavsnitt

Vi har valt att använda oss av temat fritiden som en arena då vi menar att det är ett viktigt område att behandla för att forskningen på området är begränsad. Detta då det är ett centralt område för vår undersökning och fördjupning i mobbning inom idrott och föreningsliv. Det följande temat handlar om synliggörandet av mobbning och tar bland annat upp olika former av mobbning. Ledarskapet i idrottsföreningar är ytterligare ett tema som har en betydande roll för barn och ungdomar, tolkar vi det som. Det sista temat knyter ihop de förra och ser på hur ledare och föreningar kan hantera mobbning.

2.1 Fritidsarenan

2.1.2 Fritid och idrott

Som en följd av urbaniseringen och industrialismen på 1930-talet beslutade statliga myndigheter att korta ner arbetstiden till 48 timmar per vecka. Folket fick mer fritid och myndigheterna oroades över den ökade fria tiden som de inte hade kontroll över. Det fanns en rädsla för att folk skulle ägna sig åt det som på den tiden ansågs vara "skräpkultur" som att gå ut och dansa och dricka ner sig. "Genom ett organiserat fritidsliv skulle sociala problem förebyggas." (Eskilsson 2000 a, s.82) Därför skapade man 1936 en utställning i Ystad som skulle visa upp själva idén med fritid. Utställningens motto var att förmedla att "Fritiden ska skapa lyckliga och harmoniska människor" och att livet inte bara handlade om arbete. På utställningen hade man olika inriktningar så som hobby-, intellektuell och kulturell verksamhet. Tanken var att fritiden skulle ägnas åt idrott, friluftsliv, bildning och liknande konstruktiva aktiviteter. Människors hälsa blev en central fråga för myndigheterna och 1938 lagstiftades det att man hade rätt till två veckors semester. (Eskilsson 2000, s.75-76)

Att "Alla ska ha rätt till en meningsfull fritid" är ett motto som idag används flitigt av såväl politiker som forskare. Men dagens motto har till stor del samma innebörd som gårdagens "Fritiden ska skapa lyckliga och harmoniska människor". Staten vill att människor ska vara sysselsatta på sin fritid. De vill inte att människor ska ägnas åt destruktivt beteende såsom att knarka, vandalisera eller ägna sig åt olika "skräpkulturer". Myndigheterna ser därför positivt på medlemskap i någon förening då man tror att detta motverkar ett destruktivt beteende. Svenska kultur- och idrottsföreningar är idag skyldiga att rapportera medlemsantal samt medlemmarnas kön och ålder, och även närvarolistor, för att vara bidragsberättigade. Dessa uppgifter behandlas av myndigheterna för att få en insyn om hur många som är föreningsaktiva när det såväl gäller vuxna som barn. Målet från myndigheterna är fortfarande som det var på 30-talet då man ville förebygga sociala problem. (Eskilsson 2000, s.82) Motsvarigheten till 30-talets skräpkultur skulle kunna vara det vi idag kallar subkulturer som är något som avviker från samhällets normer. (Jacobsen & Thorsvik 2002, s.227)

Vad är då fritid? Begreppet fritid kan vara svårt att definiera men vi har valt en definition som är hämtad från Pedagogisk uppslagsbok då den täcker det som vi vill lyfta fram. Fritid är "... den tid människan förfogar över för val av aktiviteter vilka inte är nödvändiga på grund av fysiologiska, ekonomiska eller andra sociala tvång". (Lundgren 1996, s.187) Fritiden är avsedd för vila och återhämtning. Idag läggs det en stor vikt vid att ha en meningsfull fritid. Fritiden har därför idag en viktig funktion som identitetsskapare, en möjlighet att utveckla det man själv är bra på eller det man är intresserad av. (Berggren 2000, s.59-60) Fritiden har därför stor betydelse för barn och ungdomar. Genom fritiden ges det möjlighet att uttrycka sig själv och visa vem man vill vara och hur man vill vara genom att utveckla sin egen livsstil. I och med att fritiden kan ha så varierande innebörd finns det också en möjlighet att testa sig fram för att upptäcka vad som passar en själv. Därför har fritiden blivit en viktig plats där unga kan skapa sin identitet och ge sitt liv en mening. (Redelius 2002 a, s.28)

Idrotten är en stor del av fritidssysselsättningen i Sverige med över 20 000 idrottsföreningar kopplade till Riksidrottsförbundet. Idrotten anses vara den största folkrörelsen i Sverige. (www.rf.se) Idrott är förknippad med fysisk prestation och är oftast en frivilligt vald sysselsättning. Det centrala inom idrott är den fysiska kroppsrörelsen och dess kraft och motorik som bildas genom den egna ansträngningen. Begreppet idrott för också tankarna till att må bra och att ha roligt. Att ägna sig åt idrott kan dessutom fylla en funktion genom att stimulera en prestationsönskan så som att nå ett gott resultat inom den idrott man sysslar med. Idrott syftar på allt från elitidrott till idrott som en fritidssysselsättning som inte ingår i arbetet eller i de dagliga göromålen. Den har också en förmåga att skänka vederkvickelse och social gemenskap som idrotten ofta innebär. (Engström 2002, s.15-16)

2. 3 Idrott

2.3.1 Det finns olika motiv för att engagera sig i idrott

Idrott har en förmåga att stärka individens egenvärde men likaså en känsla av sammanhang. Antonovskys begrepp "känsla av sammanhang" (KASAM) innebär att man uppnår bättre hälsa om man känner en tillhörighet till något och har tillit till sin omvärld. Känslan av att vara delaktig i ett sammanhang har stor betydelse för hur vi mår. Genom att vara delaktig i ett sammanhang blir livet meningsfullt, begripligt och hanterbart. När individen är delaktig i ett sammanhang upplevs problem som värda att jobba med och man kan lättare hitta motivation i sitt inre jag. Känslan av ett sammanhang gör att individen upplever en starkare grund i sin inre och yttre livsvärld. Detta gör att individen är bättre rustad att möta problemen i vardagen. (Åhs 2002 s.244-246; Antonovsky 1999, s.13, 38-41, 151)

Nilsson (2000) betonar att fritiden i sig har ett egenvärde och att den fyller behoven av en aktivitet som bedrivs tillsammans med kamrater. Fritiden hjälper ungdomar att skapa sin identitet. Välbefinnande och livskvalitet är något av det som medföljer att vara idrottsaktiv. (a.a. s.366) Madsen (1999) menar att om man skall kunna utveckla kunskap måste utgångspunkten vara den egna aktiviteten. Vi uppnår optimalt lärande genom en kombination av teori och praktik. (a.a. s.74 ff.). Barn ser ingen skillnad mellan teori och

praktik och prövar sig därför fram praktiskt genom att skoja och leka. Hartman, Hartman & Lundgren belyser Deweys pedagogiska uttryck "learning by doing" som bland annat förknippas med att individens eget intresse styr aktiviteten och lärandet och att man lär genom hela livet. Därför måste varje individ få möjligheten att pröva sig fram. (Hartman, Hartman & Lundgren 1991, s.15)

2.3.2 Idrottsföreningar

Till skillnad från skolidrotten så har inte idrotten inom föreningslivet någon läroplan eller liknade bestämmelser. Det som påminner mest om en läroplan är Riksidrottsförbundets *Idrotten vill* som är ett verksamhetsprogram. Den beskriver idrottsrörelsens verksamhetsidé och utgör därmed en gemensam värdegrund. Det är en mall för alla föreningar och förbund som är anknutna till Riksidrottsförbundet att utgå ifrån när de formulerar sina mål och stakar ut var dem är på väg. (Redelius 2002 a, s.18)

I *Idrotten vill* formuleras idrottens grundstomme enligt följande:

"Programmet ger utgångspunkterna för idrottsverksamheten. Utifrån dessa fattar specialidrottsförbunden sina verksamhetsbeslut som delvis styr föreningsverksamheten inom respektive idrott. Det står dock klart att det är på den lokala nivån, i idrottens föreningsliv, som idrottsverksamheten får sin slutgiltiga form oavsett vad som beslutas på högre nivå. Idrottsrörelsen präglas av framtidstro. I idrotten finns en inbyggd ambition till utveckling och ständig förbättring. Vi vill genom vår verksamhet inom idrottsrörelsen utveckla människor positivt i alla avseenden. Det är vår ambition att härigenom medverka till att utveckla ett bra samhälle. Som folkrörelse vill vi således vara en med kraft för att utveckla det som är bra. Vi vill genom en skärpt betoning på etik och moral vara en motkraft till sådant som är dåligt och nedbrytande." (www.rf.se)

De flesta som är sysselsatta som ledare inom föreningslivet (cirka 500 000) arbetar på ideell basis. På grund av att de flesta som är aktiva ledare är ideellt verksamma så är det svårt att bestämma vad deras uppdrag kan innehålla. Uppdraget som ledare i en idrottsförening kan ha skiftande karaktär vilket gör att arbetet kan vara väldigt godtyckligt utifrån ledarens egna referensramar. Trots detta så har idrottsrörelsen ett statligt anslag för att främja folkhälsa och möjligheten till integration. (Redelius 2002 a, s.18)

2.4 Synliggörandet av mobbning

2.4.1 Mobbning

Fritid är en stor del av människors vardag och det är även föreningslivet. Mobbning sker inte bara på den vanligt omtalade skolarenan utan även i föreningslivet. Men det var först på 1970-talet som mobbning blev ett använt uttryck. Ordet mob kommer från engelskan som betyder en stor och oftast anonym grupp människor som är aktiva på ett eller annat sätt. I dagligt tal så syftar vi på mobbning när vi talar om situationer som

inbegriper antingen en grupp eller individ som utsätter en annan individ för påhopp eller uteslutning ur gemenskapen. Mobbning kan vara både en medveten och en omedveten gärning som karaktäriseras av brist på moral mot den utsatta individen. (Olweus 1986, s.8) Björk (1999, s.21) stöder sig på den framstående forskaren Anatol Pikas definition av mobbning enligt följande:

”Med mobbning avser jag medvetna, icke-legitima, fysiska eller psykiska angrepp och/eller uteslutningar ur gemenskapen som riktas mot en enskild individ i underläge av en grupp vars medlemmar förstärker varandras beteende i interaktion.”

Mobbning är ett samhällsproblem och oron för det ökar. Vid ett flertal tillfällen har vuxna blivit tillfrågade om vilka deras största farhågor för deras barn är. En oro som har ökat markant är att barnen skall bli utsatta för mobbning. Föräldrarna är oftare mer oroliga för att deras barn blir utsatta för mobbning än vad barnen själv är. Detta visar aktuell statistik från SCB: s undersökningar om levnadsförhållanden. (www.scb.se)

2.4.2 Vem mobbar/mobbas?

Forskarna är oense om vad det är som gör att en individ blir mobbad och trakasserad. Många forskare har avvisat relationen mellan yttre fysiska attributs avvikelser och mobbning. Professor Dan Olweus anser att en utlösande faktor är när en hackkyckling och en översittare möts. Han beaktar även att det finns bakomliggande orsaker som påverkar vem som blir mobbad och anser att det oftast rör sig om en obalans i styrkeförhållandet. (Olweus 1973, s.25) En generell bild är att mobbaren är en person som har en stridslysten personlighet i kombination av fysisk styrka. Medan en person som blir mobbad ofta utmärks av en fysisk svaghet och en personlighet som karaktäriseras av att vara ängslig. Även om detta är en allmänt accepterad bild så är inte alla forskare överens om vad det är som gör att någon blir mobbad eller mobbar. Allt som oftast så tycks det vara individuella skillnader hos mobbaren och den mobbade som främst framkallar mobbning. (Björk 2002, s.23 ff.)

Föräldrars påverkan genom sin fostran är betydelsefull och av största vikt för ett barn och deras beteende visar ett legitimt sätt att handla. I en del forskning om barn så påvisas det att barn i de yngre skolåren oftast tänker som sina föräldrar och handlar därefter. Desto högre upp i åldrarna barn kommer desto mer påverkas de av andra människor och då inte minst lärare och andra auktoritära vuxna i barnens närhet. Uppfostran är till stor del en överföring av normer och värderingar från en generation till nästa. (Leino & Leino 1992, s.8)

2.5 I vilka former sker mobbning

Varje negativ handling som riktas mot en individ är en form av oduglighetsförklaring. Negativa handlingar är när en person tillfogar eller försöker tillfoga en annan person skada eller obehag. En negativ handling kan både utföras psykiskt och fysiska. Ett exempel är genom verbal handling när någon hotar, hånar eller säger elaka och obehagliga saker som den andre inte tycker om att höra. En negativ fysisk handling när en person slår knuffar, sparkas, nyper eller håller fast någon mot hans/hennes vilja. Det

går att skilja mellan direkt mobbning – med relativt öppna angrepp på offret – och indirekt mobbning i form av social isolering och utfrysning. Mobbing kan utföras av en person men är oftast ett gruppfenomen. Men även om gruppen inte är närvarande i sin helhet har grupptillhörigheten betydelse för att uppbringa förmågan att mobba. Med detta som bakgrund kan man se att mobbningen både är ett resultat av den miljö den existerar i och den grupp som utför den. (Björk 1999, s.22 ff.)

2.5.1 Internet och anonym mobbning

Enochsson & Olin (2004) skriver i en artikel om de nya arenorna för mobbning som skapas på grund av att tekniken går framåt i dagens samhälle. Mobbning är inte bara något som sker i skolan utan det följer individen över allt. Internet är en ny arena som har blivit en stor mötesplats och som är svår att kontrollera. Barn och ungdomar som är i ett utsatt läge mobbas även via Internet och särskilt på de stora populära mötesplatserna, så som på Lunarstorm. Oftast är den som är mobbad digitalt också mobbad på traditionellt vis. Dessa nya forum gör det möjligt att som anonym person gå in och trakassera någon genom att skriva elaka saker till andra, till exempel i deras gästböcker. Men det poängteras i artikeln att mobbningen via Internet handlar om att det är mycket lättare att ”säga” negativa än positiva saker till varandra när man inte står öga mot öga mot individen i fråga. Den digitala mobbningen är det många som utsätts för just för att den kan ske anonymt. Denna artikel tar upp att skolans lärare och personal måste bli mer insatta i hur de olika populära mötesplatserna fungerar. Ett sätt att hantera de här problemen är att lärare använder digitala forum för att uppmuntra och hålla kontakten med barnen och ungdomarna. Artikeln belyser att de lärare som resonerat om Internetanvändandet med sina elever erfar färre problem. Den digitala kommunikationen gör framförallt att lärare och skolor måste komma fram med nya samarbetsformer för att bättre ha en översikt över vad som sker.

2.5.2 Lärare som mobbar

Att lärare mobbar sina elever är först och främst ett problem därför att det kan vara svårt att erkänna att detta fenomen existerar. I en artikel av Professor Gunnel Colnerud (2004) tas det upp hur det kan komma sig att det finns lärare som mobbar sina elever. Mobbning från lärare till elever möjliggörs genom den rådande maktstrukturen som finns i skolans värld. Hon inriktar sin forskning på lärares yrkesetik och skolans moraliska dimensioner. Mobbningen som barnen utsätts för är trakassering, spydigheter, förolämpningar och orättvis behandling. Det finns lärare som har kallat elever för ”idiot”, ”skitunge” och att de är ”hopplösa”. Studierna visar bland annat hur lärare kan göra barn och ungdomar osäkra, spända och rädda. Att förödmjuka elever med ironi eller sarkasm är ett sätt som läraren kan använda för att mobba elever. Att en elev tillrättavisas förödmjukande inför klassen eller att ”skälla” på eleven är en annan variant. Hon riktar uppmärksamheten på att lärarna ska samarbeta mer sinsemellan och att de måste uppmärksamma ett felaktigt beteende hos varandra. Enligt Colnerud så krävs det *”ökat samarbete i arbetslag medför ökad insyn och ett ökat inflytande mellan kollegor som kan bidra till självkorrektion eller ingripande från andra vid svåra övertramp”*. Att påpeka för en kollega att dennes sätt är oetiskt är ofta mycket svårt. Då det kan vara påfrestande att påtala för en kollega om dennes handlande är oacceptabelt kan till och med grova överträdelse bli förbisedda. Alla lärare har ett

gemensamt ansvar för att sådana övertramp förhindras. Elevens intressen skall prioriteras i första rummet även om det kan innebära obehag för lärarkollegor.

Enligt Skolverkets skolbilsundersökning 2002 är det fler elever i årskurs 7–9 som känner sig mobbade av lärare än av andra elever. Lärares mobbning av elever är enligt skolverket självklart fullständigt oacceptabelt. På grund av att barn oftast imiterar en vuxens beteende och inte anammar deras (motsägande) uppmaningar kan det leda till att denne elev inte bara mobbas av läraren utan också av de andra eleverna. (www.bo.se)

2.5.3 Sexuella trakasserier

Att verka för att förhindra sexuella trakasserier är något som är lagstadgat. (lagen.nu) Begreppet sexuella trakasserier har blivit förknippat med den del av trakasserier där det förekommer sexuella erbjudanden och närmanden av fysisk och psykisk karaktär. Omfattningen av begreppet är egentligen bredare. Förlöjligande generaliseringar av kvinnliga/manliga egenskaper, ignorerande och undanhållande av information på grund av persons kön är också sexuella trakasserier. (www.nasbe.org) Enligt Hallberg & Strandmark (2004) är skillnaden mellan mobbning och sexuella trakasserier att mobbning sker vid upprepade tillfällen medan förekomsten av sexuellt trakasserier kan ske endast vid ett tillfälle för att klassas som trakasserier. (a.a. s.87) I Sverige så har det gjorts få studier om sexuella trakasserier inom idrott. (www.idrottsforum.org)

I Sveriges Riksidrottsförbunds jämställdhetsplan så uttrycks målen enligt följande:

”Det ska finnas lika möjligheter för alla, oavsett kön, att utöva idrott. Det kräver att kvinnors och mäns idrottande värderas och prioriteras på ett likvärdigt sätt och att resurser fördelas rättvist. All verksamhetsplanering bör ske utifrån ett medvetet jämställdhetsperspektiv. Idrotten ska med en genomtänkt verksamhet påverka attityder och värderingar på ett positivt sätt. Om idrottsrörelsen lyckas med det kommer vi att få en idrott som är än mer utvecklande för både kvinnor och män.”

”Det innebär till exempel att kvinnors och mäns idrottsutövning tilldelas resurser efter samma principer, när det gäller budget, träningsanläggningar, träningstider och liknande och att kvinnors och mäns idrottande får samma uppmärksamhet i forskning, information och arbetet mot massmedia. Det innebär också att idrottsrörelsen ska arbeta mot sexualiseringen inom idrotten, också i medierna.”(www.rf.se)

2.5.4 Effekterna av mobbning

Konsekvenserna av mobbning blir ofta skam och skamrelaterade känslor. Andra symtom på att man blir mobbad är allt ifrån nedstämdhet till hjärtbesvär. Känslor av skam alstras ur föreställningen om den egna personens otillräcklighet. Att prata om sina upplevelser i samband med mobbning kan liknas vid att öppet deklarerat att man inte duger. Känslor av skam påverkar då individens sociala band till människor och även tilltron till sig själv att etablera nya relationer. Skamkänslorna som följer med mobbning inverkar på individens självkänsla och känsla av att vara otillräcklig. Dessa känslor skapar en föreställning om att vara främling i en värld som denne trodde var en välkänd

värld. Lindberg anser att mobbning i de tidiga åren kan få konsekvenser för individens livskarriär och fortsätta påverka denne negativt under lång tid även efter det att mobbningen upphört. (Hallberg & Strandmark 2004, s.129 ff. ; Lindberg 2004).

2.6 Ledarskap

2.6.1 Ledarskap och utbildning

Ledarskapet har en viktig funktion i idrottsföreningar då det finns cirka 500 000 aktiva ledare. (www.rf.se) Enligt Maltén (2000, s.8) så är ledarskap "en påverkansprocess i syfte att få andra människor, individer eller grupper att agera i riktning mot uppställda mål". Det pedagogiska ledarskapet ställer krav på ledaren. Detta innebär att en ledare måste vara en skicklig pedagog, vägledare, handledare och en kommunikativ partner att diskutera organisationens bestämda mål och visioner. Det pedagogiska ledarskapet måste även vara relationsinriktat vilket innebär att ledaren måste vara rak och uppriktig så att, i detta fall, barnen och ungdomarna känner sig trygga med ledaren och kan lita på denne. Ledaren skall kunna lyssna, ge stöd och visa hänsyn men samtidigt ha en affektiv mognad så att de klarar av att bibehålla balansen mellan individerna och organisationen i problematiska situationer. I det pedagogiska ledarskapet skall ledarens utgångspunkt i sitt arbete vara människan, då hon anses vara den viktigaste resursen organisationen innehar. Genom att arbeta med fokus på människan så anses ledaren få starkare inflytande och därmed kan ledaren också påverka och föra gruppen i riktning mot de bestämda målen. Det pedagogiska ledarskapet utgår ifrån att kunna stödja, stimulera, ge med inflytande hos de aktiva men måste också kunna kräva ett medansvar ifrån gruppen. Ledaren skall vara flexibel och kunna fungera som en resursperson för ungdomarna. Detta innebär att ledaren har till uppgift att stimulera de ungas förmåga till självständigt tänkande, nyfikenhet och problematisering. Att definiera "gott" ledarskap kan vara svårt men en viktig förmåga hos ledaren är att kunna vara situationsanpassad, tolkar vi det som. (a.a. s.58-59; 185)

De flesta ledare inom idrottsföreningar går så kallade stegutbildningar som är en form av icke formell utbildning. Den formella utbildningen består av en skolgång som är kronologiskt uppbyggd från grundskolan via gymnasiet till universitet eller högskola. Efter avslutad utbildning får man betyg eller liknande med vars hjälp man söker sig vidare i utbildningssystemet eller ut på arbetsmarknaden. Det informella lärandet är till skillnad från det formella något som sker i det dagliga livet ofta på ett ostrukturerat och oplanerat sätt. Det finns ännu ett lärande som man kan säga ligger emellan dessa båda sätten att lära sig nya företeelser. Denna form kallas icke formell utbildning och syftar på exempelvis studieförbund och fortbildningar inom idrotten som många verksamma ledare i föreningslivet går. (Hård af Segerstad, Klasson & Tebelius 1996, s.37)

2.6.2 Ledarskap i föreningar

Redelius (2002 a) anser att idrottsledarens roll är inte bara att lära ut idrottsförmågor. Ledaren inom idrottsföreningar är en form av fostrare, vägledare och har en snarlik roll som lärare. När man fostrar lär man ut beteendemönster, vanor, färdigheter

uppfattningar och synsätt. Idrottsföreningar är en av de största samhälleliga fostrarna i vårt land. Ledaren förmedlar, medvetet eller omedvetet, genom sitt agerande även dolda budskap. Detta budskap inverkar på barnen och ungdomarna på olika sätt. En ledare förmedlar ett budskap som hon eller han inte behöver vara medvetna om så som olika värderingar, normer och dylikt. Som ledare innehar man en pedagogisk auktoritet som gör att det som förmedlas anses vara legitimt. (a.a. s.13-20) Men det finns också kunskap som är svår att beskriva och som brukar kallas *tyst kunskap*. Uttrycket kommer ursprungligen ifrån den osägbara kunskap som endast kan reproduceras genom att ”se, göra och vara”. Detta kan vara t.ex. vara kunskap om hur man i föreningen handhar relationsproblem. (Hård af Segerstad, Klasson, Tebelius 1996, s.46, Gustafsson 1996 s.60-61)

Likaså har ledarna en stor möjlighet att vara mentorer för barnen och ungdomarna inom föreningen. Genom att vara mentor i en organisation är man med och reproducerar föreningens kultur, tradition, formella och informella förebilder. Mentorskapet bygger på ett inbördes förtroende från alla inblandade. (Maltén 2000, s.197) I olika idrottsföreningar finns det en tradition av att ”såhär har vi alltid gjort” vilket påverkar ledarskapet i hög grad genom att traditionen färgar vem och hur man är som ledare. (Redelius 2002 b, s.69) Många ledare påtalar vikten av att förmedla att idrott är roligt men även att lära ut vikten av lagarbete, att ta hänsyn, arbeta i grupp och liknande. (Redelius 2002 a, s.173) Ledarskapet inom idrottsföreningar har en stor betydelse idag då det nästan finns 3 miljoner aktiva i en eller flera idrotter. (www.rf.se)

Enligt Berggren (2000) så har ungdomar ett stort behov av att ha en guide till sin hjälp på sin väg mot vuxenlivet. Att vara en lots eller en guide är till för att kunna ge de unga stöd, vägledning men likaså att visa respekt för de ungas behov och omständigheter. (a.a. s.54-59) Så oavsett vad man är anställd som inom föreningen så är det viktigt att vara en bra vägledare för de unga, tolkar vi det som.

2.6.3 Utbildningsnivån hos idrottsledarna

Då fritiden och idrotten är en frivillig sysselsättning så är även de flesta ledarna i idrottsföreningarna frivilligt och ideellt verkande. Likaså är det inte ovanligt att ledarna saknar eller har en bristfällig utbildning för uppgiften att träna barnen och ungdomarna. Det krävs inte en mångårig formell pedagogisk utbildning för att vara ledare inom idrottsföreningar så som det krävs för många andra pedagogiska aktörer så som lärare, fritidspedagoger och fritidsledare. (Redelius 2002 a, s.18-19)

Den formella utbildning som idrottsledarna faktiskt har varierar stort, men många av dem är högutbildade. Att ha en högskoleutbildning ger eventuellt en högre status som är giltig i många olika sammanhang, inte minst idrotten. Det finns också antydningar till ett samband mellan individens idrottsvanor och dennes utbildningsnivå. (Redelius 2002 a, s.96-97)

2.6.4 Ledarskapsutveckling

Att utveckla sig själv som ledare genom att gå ledarskaps- eller chefskurser kan vara en stor hjälp för att bli mer effektiv och för att få ett bättre samarbete med sina medarbetare för att klara av problem som uppstår. Kurserna måste vara i samklang med de behov som finns för ledaren och kan bland annat fördjupa ledarens förmåga till

situationsanpassning. I dessa kurser är det bra om ledarna får öva genom rollspel och ha åsiktsutbyte om det man får lära sig tillsammans med sina kurskamrater för att på detta sätt stimulera till tanke och erfarenhetsutbyte. Alla ledarskapsutbildningar har en viktig funktion för den enskilde ledaren men det kan ibland vara till större nytta att utvecklingsatsningen görs på den egna arbetsplatsen och omfattar även medarbetarna. En sådan satsning kan göras genom att ledaren arbetar tillsammans med erfarna kollegor och därigenom utbyter värdefulla erfarenheter. (Maltén 2000, s.196 ff.)

2.6.5 Lärandet

Lärandet är något som sker i alla delar av vårt liv. Detta är ett relativt nytt synsätt på lärandet och det skiljer sig från den traditionella synen på lärande som ser på lärandet som en institutionell process. När man idag talar om lärande är "livslångt lärande" ett centralt begrepp. Det grundar sig på principerna "livslång" och "livsvid" där man anser att individen är kapabel att implementera lärprocessen genom hela livet. Lärandet sker genom att utveckla sin individuella kompetens och sin personlighet. Att lärandet är livsvitt innebär att lärande sker på alla områden i livet, från arbetsliv till fritid. (Rubenson 1996, s.29 ff.; Gustavsson 1996, s.49)

Lärandet kan ske genom att man lär av egna och andras erfarenheter samt av samhällets historia. Detta innebär att man kan dra nytta av andra kulturer och deras synsätt på hur man kan förena integration, kultur och lärande. Genom att ta del av andras lärdomar öppnas nya vägar till kunskap. Genom att möta okända kulturer och människor fördomsfritt och med inställningen att allas kulturer är lika mycket värda kan man tillägna sig nya vyer och nya förhållningssätt. (Gustavsson och Osman 1996, s.121; Granberg & Ohlsson 2004, s.24)

2.7 Föreningens och ledarens hantering av mobbning

2.7.1 Vilket ansvar finns?

Förenings ledare har inget formellt ansvar tillskillnad från lärare. Lärarens ansvar är att förhindra och motverka alla former av förnedrande beteende skall varje instans i samhället och i detta fall skolan arbeta aktivt och målinriktat för en jämställd behandling. Detta innebär bland annat alla skall behandlas lika och att det skall finnas upprättade mål som ska vara levande i den dagliga verksamheten. Målen för att alla skall behandlas jämställt ska ständigt följas upp och ses över. Det innebär att ansvariga i skolan är skyldiga att utreda eventuella trakasserier eller annat kränkande beteende. Vidare skall skolan agera för att förebygga och förhindra fortsatta trakasserier och annan förnedrande behandling. Skyldigheten gäller alla oavsett om en elev anmäler trakasserier från en annan elev eller från en lärare. (www.lr.se)

Enligt Colnerud och Thornberg (2003) så har lärare en moralförpliktelse i sitt läraryrke. Skolan och klassen är en del av samhället vilket innebär att det finns ett stort utbud av öppna och dolda värden och normer. Detta är till stor del även är tillämpligt på

föreningar och deras ledarskap, tolkar vi det som. Den moral som läraren grundar sitt handlande på är något som denne även förmedlar till sina elever genom både positiva och negativa signaler. Moralen i gruppen kan därför omedvetet vara grundad på lärarens personliga åsikter och erfarenheter. Det är därför viktigt att som lärare vara medveten om vilken moral man förmedlar och vilket värdepedagogiskt uttryck det tar. Om en lärare exempelvis har en rasistisk syn som denne inte tror att han förmedlar till sina elever genom uttrycklig undervisning så kan läraren i fråga ändå förmedla rasistiska budskap genom den underförstådda moraliska värdegrunden som läraren personligen besitter. (a.a. s.204 ff.; Granström 2004)

Rädda Barnen anser att det behövs att samtliga vuxna i skolan tar sitt ansvar, skyldighet att garantera att lugn och trygghet ska råda för barn och ungdom. Finns det inga bra vuxna förebilder som kan ge sitt stöd och sin vägledning till de unga så finns en risk att det innebär ökade förolämpningar, mer otrygghet och utanförskap. Hjälpmedel och instruktioner måste finnas för att nå kompetensutveckling i till exempel konflikthantering. (www.rb.se)

2.7.2 Vad kan en ledare göra i hanteringen av mobbning?

Anatol Pikas anser att den bästa metoden för att få stopp på mobbning är att använda sig av Gemensamt Bekymmer-metoden (GBm) som han har utvecklat. GBm tar sikte på en gemensam lösning av problem med mobbing. Han anser att man som lärare eller ledare skall börja med individuella samtal med de misstänkta mobbarna för att på det sättet få material som kan användas i samtalet med den som är det förmodade offret. Den mobbade skall då få veta att de som har mobbat har ändrat inställning och att det skall genomföras ett samtal med dem som grupp. I detta samtal skall det lyftas fram vad som anses vara det som leder till en gemensam lösning. Det är däremot viktigt att inte ha ett samtal med alla berörda förrän de förmodade mobbarna och det troliga offret förrän det är kan bli en bra utgång för alla. (www.pikas.se)

Ett annat sätt att hantera problemen kring mobbing presenterar Granström (2004) i en artikel. Han beskriver sex förklaringsmodeller till mobbning och dess åtgärder inom skolan. Dessa utgörs av den biologiska-, den socialpsykologiska-, den inlärningspsykologiska-, den psykoanalytiska-, den gruppsykologiska- och den värdepedagogiska förklaringsmodellen. Dessa modeller har alla fått stöd inom forskningen. De resultat som Granström kommer fram till är att alla mobbningssituationer måste ses utifrån just den situation som är aktuell. Man måste anpassa åtgärden till situationen så det kan vara nödvändigt att använda sig av mer än en förklaringsmodell för att hantera problematiken kring den enskilda mobbningen. Så här förklarade Granström (2004) behovet av situationsanpassning:

”Varje mobbningssituation måste således analyseras ingående för att kunna samordna lämpliga insatser. Att hålla sig till en enda metod kan liknas vid att ordinera Albyl till alla krämpor. Ofta hjälper detta visserligen, om inte annat genom placeboeffekten. Man kan emellertid förvänta sig att medvetenheten och kunskapen om ett så basalt mellanmänniskliga fenomen som mobbning bör vara tillräckligt stor på en

skola för att kunna differentiera och nyansera de åtgärder man vidtar för att komma tillrätta med de destruktiva krafterna.”

Granström (2004) resonerar vidare om vilka sätt som man kan hantera mobbning. Vi har valt att endast ta fasta på den värdepedagogiska modellen. ”Värdepedagogik handlar om den fostran eller moraliska påverkan som skolan och dess lärare utövar i relation till sina elever.” (Thornberg 2006, s.2) Enligt Granström (2004) kan denna modell användas i form av gruppövningar, rollspel och lyssnarövningar. Detta skall hjälpa individerna att utveckla sin sociala kompetens och empatiska förmåga för att kunna tillägna sig samhällsliga normer. Syftet med dessa övningar är att hjälpa individernas moraliska utveckling och på så sätt motarbeta mobbning och andra negativa handlingar och beteenden.

2.7.3 Vad kan en förening göra i hanteringen av mobbning?

Enligt tidningen Svensk idrott som är officiellt organ för Sveriges Riksidrottsförbund sägs det så här:

”Mobbning och sexuella trakasserier är alltid kränkande. Temos undersökning visar att den här typen av kränkningar lyckligtvis är ovanliga inom idrottsrörelsen. Betydligt ovanligare än i till exempel skolan eller arbetslivet. Men varje fall - vare sig det handlar om en inkilningsituation, mobbning eller sexuella trakasserier - är ett fall för mycket. Nolltolerans måste vara den självklara utgångspunkten.”(www.svenskidrott.se)

På grund av att våldet har ökat inom idrotten och problemet sprider sig allt lägre ner i åldrarna så har Skånefotbollen infört Nolltolerans, ett begrepp som de använder sig av. Avsikten med Nolltolerans är att begränsa möjligheterna till att vara fysiskt och verbalt våldsam. Målgruppen för detta projekt är spelare, föräldrar, ledare, styrelser och funktionärer. Målet är att domarna skall få en bättre arbetsmiljö och att fotbollen skall utövas på barnens och ungdomarnas villkor. Tanken är att alla involverade ska ha kunskap om de gällande reglerna men även att barnen och ungdomarna skall fortsätta spela fotboll längre upp i åldrarna. (www.skaneboll.se)

2.7.4 Resurskoppling

Carlsson (1992) beskriver att resurskoppling innebär att resurser kopplas på tvären mellan olika instanser i samhället så som kommunen, det ideella och marknaden. Resurskoppling kännetecknas av att den inte styrs eller samordnas uppifrån utan att det sker genom en otvungen insats från de involverade. Dessa resurser kan utgöras av frivilligt, ideellt arbete eller sponsring från företag och kommun med antingen ekonomiska medel eller någon annan form. Då resurskopplingen inte har någon styrning ovanifrån krävs det att aktörerna har en öppen dialog och en god kommunikation. (a.a. s.37, 39, 129, 131)

Resurskoppling kan användas av idrottsföreningarna som en hjälp i bekämpningen mot mobbning. Den svenska utbildningsorganisationen Svensk Idrotts Studie och Utbildningsorganisation (SISU) har utbildningar som tar upp problemet mobbning där de samarbetar med Barnens Rätt I Samhället (BRIS). Syftet är att kunna dra nytta av de kunskaper som finns om barn och ungdomar och BRIS och SISU har gått samman och skapat en studieplan om mobbning. En annan resurs att använda sig av är organisationen Friends som arbetar aktivt mot mobbning. De har också utformat dokument och studiehjälpmedel för idrottsföreningar som en handledning i hur de kan hantera mobbning. (www.sisuidrottsutbildarna.se ; www.bris.se ; www.friends.se)

3 Metodavsnitt

3.1 Metodstrategi

Vi valde att göra en kvalitativ undersökning för att det finns mycket lite forskning på området mobbning inom idrottsföreningar och för att vi önskade en så djup och bred bild som möjligt. Vidare önskade vi att få ledarnas egen bild av sin historia som engagerad i föreningar för att genom detta synliggöra hur ledarna hanterar mobbning i idrottsföreningar. Vi valde detta tillvägagångssätt då vi inspirerats av den narrativa intervjun. Denna metod lämnar stort utrymme att nå ledarnas egen berättelse. Vi har intresserat oss för ledarnas uppfattning om de utbildningar och erfarenheter de tillskansat sig med en extra fokus på området mobbning.

En kvalitativ undersökning ger oss möjlighet att få en djupare förståelse för fenomenet, mobbing, och individerna, ledarna, vi studerar. Den kvalitativa undersökningen innebär att man genom intervjuer får en detaljerad och fasetterad bild av undersökningsobjekten. En kvalitativ undersökning kan ge en fyllig beskrivning än en kvantitativ, särskilt på områden som är lite utforskade. (Johannesen & Tufte 2003, s.21) Den kvalitativa undersökningsmetod vi har använt oss av är inspirerad av narrativ intervjumetod. (Johansson 2005, s.20 ff.) Den narrativa intervjun kallas också för en livsberättelse. Den kallas så för att den skall förmå den intervjuade att själv reflektera över sitt liv och sina erfarenheter. En narrativ intervju kan utföras både muntligt och skriftligt. Man kan be intervjupersonen att återge sin livsberättelse vid en intervju eller så kan man be den individ som undersöks att skiva en dagbok eller en självbiografi. (Bryman 1997, s.63)

Vårt genomförande av intervjuerna inspirerade av den narrativa intervjumetoden ser ut som följer; Först beskrev vi vilka vi är för att den intervjuade för att denne skulle känna sig trygg med situationen. Vi förklarade vad som är syftet med vår uppsats och med intervjun. Vår målsättning var att intervjupersonen skulle få resonera fritt utifrån teman som vi valt på förhand. Vi klargjorde också att det var dessa teman som vi skulle arbeta med i uppsatsen. För att inte styra intervjupersonens berättelse så var vi noga med att inte avbryta berättandet. För att vi skulle försäkra oss om att vi förstod vad den intervjuade talade om så ställde vi uppföljningsfrågor. Dessa bidrog även till att driva intervjun framåt. När den narrativa intervjun var avslutad så ställde vi följdfrågor i form av frågor som vi ville ha tydligare svar på eller teman som de inte självmant berört. (Horsdal 1999, s.106) Den intervjuguide vi använt oss av tillsammans med följdfrågorna ligger som bilaga.

3.2 Varför kvalitativ metod?

Vi använde oss av en kvalitativ metod då vi ansåg att en kvantitativ undersökning endast skulle ha gett oss en statisk bild av mobbning i idrottsföreningar. Kvantitativ forskning innebär att man reducerar den möjliga mångtydigheten till förstrukturerad och kvantifierbar data. Genom att använda sig av kvantitativ undersökning så får man fram

hur många som har åsikter om ett område medan begränsningen är att anledningen till varför de anser detta utelämnas. (Alvesson & Stanley 2000, s.65-66) Vi använde oss av en kvalitativ metod då vi inte var intresserade av att räkna fenomen utan att få en mångsidig bild av ledarna och deras berättelser. Vi tror inte att en kvantitativ metod hade gett oss samma perception som vi nu anser att vi fått.

3.3 Urval

Urval kan beskrivas som den selektionsprocess som utförs i samband med angripandet av ett forskningsområde. Detta innebär att genomföra de avgränsningar som krävs med hänsyn till tidsmässiga aspekter, som när och hur länge studien skall pågå, var den skall genomföras, hur personerna skall väljas ut och även hur många som skall ingå i studien. (Johansson 2005, s.245-246) Vårt urval har bland annat bestått i att avgränsa oss till föreningslivet eftersom de inte har samma ansvar för mobbning som exempelvis skolan.

Vi valde att börja med att göra våra intervjuer som ett första steg i uppsatsarbetet. Detta för att vi inte ville att teorierna skulle styra empirin i en förutbestämd riktning. Tanken var att empirin skulle fälla avgörandet om verkligheten och varje enskild intervju skulle värdesättas och få ta den tid som krävdes då vi var inne på ett relativt outforskat område. För att få inblick i intervjupersonernas respektive arbetsplats stämde vi möte på arbetsplatsen. För att de skulle känna sig trygga i situationen så var tanken att intervjun skulle utföras på ett avskilt område på arbetsplatsen som intervjupersonen själv var bekant med. Urvalet av intervjupersoner skedde med anknytning till uppsatsförfattarnas hemkommuner. Likaså utfördes urvalet med hjälp av redan etablerade kontakter. Föresatsen var att använda oss av fyra olika ledare, både kvinnliga och manliga, i fyra olika idrottsföreningar. Syftet med att vända oss till olika idrotter och att använda oss av både manliga och kvinnliga ledare var att vi skulle kunna få en större bredd på undersökningen. En del av avgränsningen när vi valde intervjupersoner var att dessa skulle leda aktiva, 13-19 år gamla. Problematiken kring detta behandlas senare i uppsatsen då det inte är relevant under detta avsnitt om urval.

Då vi medvetet valde ut intervjupersoner som var lämpliga för att få vår forskningsfråga besvarad gjorde vi ett strategiskt urval. Detta innebar att det var intervjupersonerna som skulle ha mycket att skänka oss i syfte att synliggöra mobbning och ledarskap i idrottsföreningar. Intervjupersonerna hade en mycket liten variation i frågan om centrala kännetecken, tolkar vi det som. De centrala kännetecken vi syftar på är att intervjupersonerna är ledare inom idrottsföreningar och tränar där aktiva ungdomarna regelbundet vilket gör dem till en relativt homogen grupp. (Johannessen & Tufte 2002, s.84-85) De urval som gjorts ur ett teoretiskt perspektiv är att vi begränsat oss till att skriva om ledare, ledarskap och utbildningar med fokus på mobbning inom idrottsföreningar. Studien är baserad på tre idrottsföreningar i Nordvästra Skåne där vi har stor lokal kännedom om olika föreningar och valde de som vi tyckte verkade intressanta.

3.4 Datainsamling

Den narrativt inspirerade metoden vi använt oss av resulterade i en uppmaning som hade till syfte att ge oss intervjupersonernas berättelse ur ett tidsperspektiv; Berätta om din erfarenhet vad det gäller ledarskap i relation till mobbning och utbildning utifrån din tid som aktiv inom idrottsföreningar.

Vi använde oss av en nyckelperson som är aktiv inom föreningslivet och utförde med denna en pilotintervju. Denna nyckelperson är en ledare som har följt hela vårt uppsatsarbete och som vi har kunnat konsultera när det har uppstått frågor som behövde förtydligas. Pilotintervjun har använts som underlag i vår uppsats då den har haft mycket att tillföra undersökningen och på grund av det har vi använt oss av denna i vårt material.

Kontakten med olika idrottsledare har etablerats genom både telefon och e-post. När vi inte fick svar via e-post från lämpliga intervjupersoner sökte vi dem via telefon. I både e-brev och telefonsamtal så har vi kortfattat berättat om vår studie och vårt syfte. När en tilltänkt intervjuperson visade sig intresserad av att medverka så bestämdes det tid och plats för en intervju. Ledarna vi har intervjuat är alla placerade i Nordvästra Skåne och de är verksamma ledare inom tre olika sporter, två är kvinnor och en är man. Den första, vår pilotintervju, utfördes i intervjupersonens hem. De andra två intervjuerna ägde rum på ledarnas träningsanläggningar, den ena var på en träningsanläggnings café och den andra var ute vid en fotbollsarena. Intervjuerna spelades in på en Mp3-spelare för att vi lättare skulle kunna bearbeta intervjumaterialet via datorn. Problematiken vid transkriberingen var bakgrundsljud som störde tydligheten i rösterna.

3.5 Kvalitet

Kvaliteten på en uppsats bedöms bland annat utifrån uppsatsens reliabilitet och validitet. Dessa syftar till uppsatsens tillförlitlighet respektive giltighet. (Johannessen & Tufte 2002, s.28, 47) Pilotintervju gjordes för att erhålla så god kvalitet som möjligt på intervjuguiden och för att vi skulle få en möjlighet till träning i vår roll som intervjuare. Vi poängterade intervjupersonernas anonymitet, för att de skulle känna sig bekväma att berätta saker de annars kunde tycka vara obekväma (validitet). Enligt de etiska reglerna som bland annat behandlas av Widerberg (2002, s.40) har vi påtalat för våra intervjupersoner att de inte skall nämna sina egna namn på ljudinspelningen. Detta på grund av att vi kommer bearbeta materialet på våra privata datorer. Efter transkriberingen har vi raderat ljudfilerna. Vi har lagt stor vikt vid att få en god kvalitet genom att noggrant analysera det material vi fått oss tillhanda.

3.6 Analysförfarande

Analysen görs parallellt med resultatredovisningen och är en tematisk analys av de transkriberade intervjuerna. Detta gjordes genom att plocka ut uttryck och citat som har en nära teoretisk anknytning. Vår tematiska analys gav oss möjligheten att lyfta fram det som vi finner viktigt i intervjuerna. Vi sökte också efter om det fanns eventuella mönster som var återkommande hos intervjupersonerna. (Widerberg 2002, s.144-148)

I anknytning till delen som behandlar empirin har vi gjort en kort presentation av intervjupersonerna för att ge läsaren en sammanfattande bild av de olika intervjupersonerna. Vi har varit omsorgsfulla i vår redovisning av empirin för att deras identitet inte ska avslöjas. Vi kallar intervjupersonerna vid fiktiva namn för att dölja deras identitet men ändå skapa en behaglig läsning.

4 Resultat och analys

Vi har lagt upp resultatredovisningen och analysen efter teman som beskriver mobbning och hur mobbning uttrycks i olika former inom föreningslivet. Vi redogör också för vad intervjupersonerna anser om ledarskap och hur de beskriver sitt ledarskap. Vidare behandlar vi även kortfattat vilken utbildningsbakgrund de har. Vi redovisar även hur de och föreningen arbetar med mobbning både i förebyggande syfte samt faktiska situationer.

Vi har valt att använda oss av större citat för att läsaren ska få en helhetsbild men även för det som sagts inte ska ryckas ur sitt sammanhang vilket vi anser vara av stor betydelse för uppsatsens trovärdighet.

4.1 Presentation av intervjupersonerna

Rickard är huvudtränare i en simförening i Nordvästra Skåne där han tränar både flickor och pojkar. Han har en lång bakgrund inom simningen, Rickard har tidigare dels varit aktiv som simmare och dels som ledare. Idag arbetar han inom simningen där han är anställd på heltid som tränare och verksamhetsledare. Carolina är gymnastiktränare för antal tjejer i olika åldrar. Föreningen ligger i Nordvästra Skåne där hon arbetar som tränare och verksamhetsledare på kvällar och helger. I vardagen ägnar hon sig åt sina högskolestudier. Hon har varit själv aktiv gymnast när hon var yngre och hon började träna yngre barn när hon var 14 år gammal. Linda är fotbollstränare för ett damlag i Nordvästra Skåne. Hon är ny som tränare men har själv tidigare tränat fotboll. Under tiden utbildar hon sig till tränare och ledare. Hon driver dessutom ett mindre företag samt genomgår en formell utbildning som ska ligga till grund för en karriär inom databranschen. Namnen vi använder oss av är fiktiva för att inte avslöja intervjupersonernas identitet.

4.2 Fritidsarenan

4.2.1 Anledningen till att man tränar

Alla har rätt till en meningsfull fritid och idrotten är en möjlig sysselsättning för att skapa detta. I hög grad bygger föreningarna sin verksamhet på den fysiska nyttan av att träna men även på den sociala gemenskapen. Intervjupersonen Linda berättar om hennes tankar och erfarenheter inom idrott:

”Jag har själv idrottat många, många år. Och på den tiden var det väldigt populärt med idrott. Alla skulle idrotta och det var aldrig något snack. Det var aldrig diskussioner om att man tönt eller mes. Utan det var det man skulle göra. Och det skapade väldigt god stämning i de föreningar som jag var med i då. Om man jämför det med idag så kan man se att det håller på

att ändra sig igen. Det har varit ett tidsperspektiv på 5 år kanske där det varit urfånigt att träna. Då enda anledningen att man tränar är att få snygg kropp, att man tränar för hälsan eller något sådant existerar inte. Och det ser man att det håller på att ändras. Nu är det inne med att träna, man har upptäckt att gemenskapen inom ett lag eller inom en förening är så positiv att man väljer att vara med.”

En av anledningar till att man tränar, så som vår intervjuperson berättar, kopplar vi samman med Antonovskys (1999) KASAM som för individen skapar en bättre hälsa och större tilltro till sin omvärld. Nilsson (2000) beskriver att idrotten är av stort värde för ungdomar och deras identitetsskapande. Engström (2002) behandlar den fysiska nyttan av att träna precis som vår intervjuperson, en av anledningar till att man tränar är att man vill få en snygg kropp.

4.3 Synliggörandet av mobbning

4.3.1 Tränare som mobbar

Våra intervjupersoner har skilda erfarenheter när det gäller idrottsledare och mobbning. Att tränare mobbar sina aktiva ungdomar var något som vi ansåg vara viktigt att ta upp eftersom det, som vi ovan visat, ofta negligeras.

Rickard: ”Det finns ledare/tränare som mobbar i simmar Sverige, genom att det finns de som har trakasserat sina simmare. När det väl har hänt så har det tagits om hand från förbundets sida. När förbundet har löst problemet så borde många simklubbarna behövt veta hur de gjorde för att få lite mer kött på benen. Tror att ett av problemen är att det finns men jag tror att många inte vågar ta i det. Ett problem är det om man har ont om tränare och så är det en som har kommit på en sån position som han har också vågar man inte plocka bort personen, han har den positionen och har kanske haft den i många år. Kan därför agera ut efter sitt eget tycke.”

Linda: ”Tjejjidrott hamnar på efterkälke och de prioriteras inte så högt... Att inte tjejjotbollen har samma acceptans i samhället kan jag tycka är att arbeta i motvind och det finns mycket kvar att göra. Tjejjotbollen har inte samma prioriteringar vilket många också uttalar sig om, det anser man sig ha den fullständigaste rätt att uttala dig om hur som helst. Jag tycker att det är en sorts mobbing. Det var inte för längesedan som jag hörde en tränare tyvärr här i den här föreningen som uttalade sig på ett mycket, mycket olämpligt sätt mot damlaget. Det spelar ingen roll vad det är man säger utan det är hur man säger det...”

Lärare som mobbar skriver Colnerud (2004) om. Hon menar att problemet med lärare som mobbar som först måste synliggöras innan man kan hantera fenomenet. På samma

sätt gäller det att synliggöra ledare som mobbar sina aktiva barn och ungdomar. Det kan vara påfrestande för arbetskollegorna att påpeka att en kollega har ett oacceptabelt beteende mot sina aktiva ungdomar eller elever. Det kan vara svårt att ge ledare som mobbar sina aktiva ordentliga konsekvenser i form av exempelvis avstängning då det ofta, som Rickard påpekar, finns en brist på ledare.

Det som Linda berättar om ligger i gränslandet mellan mobbning och sexuella trakasserier (lagen.nu). I hennes förening pratar en ledare nedlåtande om en idrott på grund av att exempelvis endast tjejer eller kvinnor är aktiva. Sexuella trakasserier kan kanske inte kallas mobbning men räknas definitivt som oacceptabelt beteende. Det som Linda berättar om strider mot Riksidrottsförbundets jämställdhetsplan (www.rf.se) där det påpekas att alla skall ha lika möjligheter att utöva idrott oavsett kön och könen skall prioriteras och värderas lika.

4.3.2 Relationer föräldrar emellan påverkar

Det är inte bara tränare och aktiva ungdomar som kan orsaka problem med mobbning. En del av problematiken kan vara att föräldrarna till barnen är oense och det därför går ut över barnen. Tränaren kan då få hjälpa till att lösa problemet då det annars kan gå ut över träningen.

Rickard, tränaren för simklubben, berättar om två flickor som en gång varit vänner men där deras föräldrar var oense. På grund av detta kunde inte dessa flickor vara kompisar för att för att ”då blir min mamma ledsen”. Vid detta tillfälle så löste tränaren det genom att ta en diskussion av med de båda flickorna. Han förklarade för dem båda att de inte måste umgås men att de måste lära sig att acceptera varandra för så fungerar livet. Man måste lära sig att det vuxna livet innebär att man måste arbeta tillsammans med människor som man inte älskar. Är man inte uppmärksam så kan något sådant här framkalla mobbning mellan dem som tränar, även om de själv egentligen inte har ett problem mellan sig.

Barn och ungdomar tar efter det beteende som föräldrarna har. Leino & Leino (1992) menar att föräldrarna som fostrare gör beteenden legitima genom att själva handla på detta sätt inför barnen och ungdomarna. Det beteende som föräldrarna har kan på så sätt få efterverkningar i en idrottsförening som Rickard påpekar. Desto äldre barnen blir, än mer kommer de i kontakt med andra människor än sina föräldrar och särskilt andra fostrare så som lärare och ledare. Detta kan exempelvis ses när Rickard berättar för sina aktiva att man måste lära sig att acceptera alla människor.

4.3.3 Har själv blivit mobbad

Vi frågade våra intervjupersoner om de hade några personliga erfarenheter av mobbning. Linda berättade öppet att hon har själv blivit mobbad för många år sedan. Det som hände henne då önskar hon att någon uppmärksam hade tagit itu med. På grund av detta så har hon blivit oerhört vaksam för om det är någon i hennes närhet som

mobbas. Hon säger att hon vet att om man inte tar itu med problemet så kan man må väldigt dåligt.

Hallberg & Strandmark (2004) och Lindberg (2004) belyser att ha blivit mobbad är ofta ett känsligt ämne att tala öppet om då konsekvenserna av mobbning ofta är skamrelaterade känslor. Detta påverkar individens självkänsla och följer individen hela livet. Om man pratar öppet om att man blivit mobbad är det samma sak som att erkänna att man inte duger. Linda berättade dock öppet att hon hade blivit mobbad trots att detta ofta för med sig skam att tala om.

4.3.4 Tänkbara orsaker till mobbning

Rickard ger sin syn på vad som kan orsaka mobbning och vad han anser är fördelen med den sport han arbetar med. Han pratar om att i simningen så minimeras risken för att yttre avvikelser leder till mobbning. Han anser att det främst är dessa avvikelser som utlöser mobbning bland barn och ungdomarna.

Rickard: ”Om man säger så här, så är att inom min idrott jag vet inte om det är specifikt med den, men vi har blandade kön. Det är simning så vi är rätt så avklädda om man förstår språket. Det innebär att man tar bort alla attribut som finns. Alla har simdräkter på sig klubbmössa, glasögon och så. Det finns inga andra attribut som skulle göra att man blir utpekad på nått sätt. Så jag personligen har nog varit ganska förskonad från detta som ledare. Det är klart att det förekommer de kan man aldrig förneka och har förekommit.”

Rickard, tränar både tjejer och killar samtidigt och ser ingen begränsning med det. Han säger så här om det:

”Ja det gör dem och det ser jag som en stor fördel alltså. Visst kan det komma in någon tupp i hönsgården men alltså det fungerar inte. För när du står där i din baddräkt eller badbyxor det blir helt borta alltså. Det finns ingenting som gör att man skulle vara något annorlunda en någon annan. Man har inga specifika kläder eller någonting som gör att det finns någon anledning att gå på varandra.

Vi undrar då om Rickard tror att det har mycket med kläderna att göra att man går på och mobbar någon?

”Jag tror att det finns någonting som skapar det första intrycket. Sen tror jag att det här späds på men det måste vara något som triggar det till en början med. Jag tror att det är någonting jag tror inte att det bara att nu ska jag ta den personen och mobba den. Utan det är någonting som triggar igång det hela för att det blir någon person. Har man det nu som vi har det så blir mycket borta. Sen kan det naturligtvis förekomma hetsiga diskussioner hos oss också men då handlar det om personens åsikter kanske i fråga i stället. Det är kanske det är därför det är så mycket lättare att höra när argumentationen går lite högre till tak och ta hand om det.”

Rickards åsikter tog sig samma uttryck som Olweus när han talar om vem som mobbar och vem som blir mobbad. Rickard betraktade det som i alla grupper kan det finns någon som är hackkyckling. Olweus (1973) menar att det är när en hackkyckling och en översittare möts som mobbning uppstår. Han tar även upp att det handlar om att det finns en obalans i styrkeförhållandet mellan mobbaren och den mobbade. Rickard anser att på grund av att simningen är en avklädd idrott så finns det en mindre risk för förekomst av mobbning. Detta är något som inte stämmer överens med flertalet forskare som har avvisat relationen mellan fysiska attributs avvikelser och mobbning.

4.4 Ledarskap

4.4.1 Intervjupersonernas syn på ledarskap och hur de själva leder

Våra ledare berättar fritt om deras syn på ledarskap och hur de själv leder i sina respektive föreningar. Detta för att visa hur vi tolkar att de antar sina roller som ledare.

Rickard: ”Jag är nog ganska strikt när det gäller såna här grejer. Så sköter man sig inte så är jag på ganska så ordentligt. Sen kan man säga som så att vissa saker handlar om barns utveckling och kontakten med varandra. I vår idrott så är vi så väldigt nära varandra, vi står med ett par badbyxor och baddräkter bredvid varandra, det blir lite könlöst. Det blir ingen prestige grej utan man är där på samma villkor, det gör så mycket alltså. Men är det så att det är någon som är hackkyckling det kan alltid förekomma i grupper, då är jag stenhård, det finns liksom ingen gräns där. Då är jag på direkt det ska inte förekomma. Där är jag nog ganska auktoritär måste jag säga.”

Carolina: ”Jag har aldrig gjort någon större skillnad på orden ledare och tränare. Men det är det om man tänker efter. Men jag är tränare för att jag tränar dem men jag är ledare för att jag leder verksamheten. Det är jag som har hand om all planering och det ända jag inte gör egentligen är att jag skriver inget till verksamhetsberättelser varje år. Jag skickar i och för sig till vår sekreterare sen skriver hon av det som jag har skrivit. Jag har inget ting med ekonomin att göra heller. Det har vi revisorer och kassörer som gör. Jag sitter inte med i styrelsen formellt utan jag är med som tränarrepresentant. Jag är med på alla styrelsemöten och så men jag är inte invald i styrelsen, jag är inte förtroendevald. Men annars så sköter man det mesta. Inför tävlingar och sånt så får man boka hallar och skicka ut inbjudan och ta emot ansökningar. På det sättet är jag nog en ledare inom föreningen men på träningarna så är jag en tränare.”

Carolina fortsätter: ”Sen är det fostran i den här sporten, vi är hårda mot dem. Från det att dem är åtta år alltså dem som är yngst nu, vi är hårda mot dem alltså. Skulle man bara komma in på en träning och jag har

träning med dem. Det är inte så att man, så ofta man kan så försöker man förklara i normal samtalston, men vissa gånger så går inte det utan då blir det att nu får ni ge er och förstår du inte vad jag menar man blir liksom så här, det är en del. Alla tränare i hela Sverige i den här sporten är likadana. Man måste lära sig att ta kritik på ett sätt som inte är bra framfört. När man står på en tävling och man har en 8-10 domare och bara så här, man måste klara av det. Man måste bli stark i sig själv nog för att klara av det och inte tänka på att det sitter 10 personer som bedömer mig nu. Varje fel som jag gör det ser dem. Så om man bara skulle komma in en träning och höra mig stå och gasta där på en tioåring så skulle man tycka men herre gud vilken dålig tränare det där är. Det är inte så att man lär sig det på kurser att nu skall ni vara stränga och så.”

Linda anser sig vara mer utav en coach.

”Jag tycker att en tränare och en ledare är samma sak. Helst ser jag mig som en coach. Ledare kan få lite negativ klang, tycker jag. En tränare ska inte vara boss eller chef utan ska bara vägleda. Då tycker jag att coach är ett bättre ord och de kallar mig för coach. (tjejerna –tjena coach). Nej men jag tycker att man ska skilja på det, coach eller tränare skulle jag hellre vilja säga. Tycker du att ledare är negativt laddat? Det kan hända att det är något gammalt förlegat som man har med sig, från den gamla skolan. Dem som var ledare de var liksom mycket mer än alla andra alltså en chef som, ledare som verkligen är den sortens chef den tycker jag ska omskola sig och bli något helt annat. Ja jag tycker att ledarskap kan ha en negativ klang på grund av att man säger att man är en ledare det innebär att man står över alla andra, är du en coach så är du mer en vägledare. Jag tycker att det är en jättestor skillnad, fast sedan samtidigt det är en ledare man är också, man är ledare för laget. Nej, coach... Coach tycker jag är bättre.”

Redelius (2002 a) tar upp att som ledare så innehar man en pedagogisk auktoritet och ledaren förmedlar därmed ett handlingsätt som anses legitimt. Ledaren blir därför en form av fostrare och vägledare för barnen och ungdomarna som lär ut beteendemönster, vanor och olika färdigheter. Men en ledare är inte alltid medveten om att de förmedlar olika budskap genom sitt sätt att handla. Carolina har en medvetenhet angående sitt handlingsätt mot de aktiva barnen och ungdomarna vilket bland annat innebär att hon visar att det är hon som bestämmer. Trots att Linda anser att ledarskap är ett negativt laddat ord så är hon ändå ledare enligt Malténs (2000) definition av en ledare. Linda är en ledare för att hon stödjer, leder och motiverar sina aktiva barn och ungdomar. Rickard berättar om barn och ungdomars utveckling där han har en stor roll. Berggren (2000) menar att ungdomar har ett behov av att ha en guide på sin väg mot vuxenlivet. Rickard är en sådan guide som ger stöd och vägledning och har respekt för de ungas behov i olika situationer.

4.4.2 Egna erfarenheter av tränare/ledare

Då intervjupersonerna själva har varit aktiva inom idrotten har de även egna erfarenheter av att bli ledda i sin träning. Även andra tränare som exempelvis kollegor påverkar deras ledarstil. Då intervjupersonerna kommer i kontakt med olika tränarstilar påverkar det deras egna ledarskap.

Linda: ”Jag har haft jätte många tränare, jag har spelat i många olika föreningar själv. Det är den enda som har gett ett bestående intryck och det är när jag spelade i flicklaget så det är jätte längesedan. Men han var, en otroligt glad människa han hade väldigt mycket fotboll att lära ut och jag var otroligt nitisk och ville bli så himla bra. Jag har lite problem med tränare som glömmer bort att de är tränare och att dem går in och är lite pappa eller mamma i laget. När man kommit upp när man spelar i F7 eller sådant, ja då är det att blanda saft och knyta skor men när man har kommit upp och märker att de här vill faktiskt spela fotboll då är det faktiskt viktigt att man uppmärksammar det. Han var inte någon pappa till någon, om vi inte skärpte till oss, han gick av planen ”jag är här för att träna er för att ni vill spela fotboll, passar det inte med det jag gör, då går jag”. Det tyckte jag att det var skit bra för det innebar att det aldrig blir något tjafs på träningarna utan när vi var där den en, en och halvtimmen då tränade vi fotboll all övrig tid hade vi roligt och skojade och såhär men det var jätte fokus på träningen och så tycker jag att en träning ska vara.”

Carolina reflekterar över en tränare: ”Efter att hon fick barn så blev hon lite snällare, förut så har hon varit jätte sträng. Nu är hon precis så som jag skulle vilja vara som tränare för hon om hon kommer in i ett rum eller i hallen så blir alla: nu är hon här nu får vi skärpa oss. Det är lite det där med respekt alltså. De skall vara lite rädda för mig eller att de har lite respekt för mig då gör de sitt bästa då vill de leva upp till mina mål.”

Det livslånga lärandet som bland annat Gustavsson och Osman (1996) tar upp handlar om att vi som människor lär genom hela livet och i alla delar av vårt liv. Detta innebär att man kan lära sig av sina erfarenheter och av andras handlingssätt. Både Linda och Carolina har erfarenheter från andra tränare som de dels har lärt sig av och dels blivit inspirerade av. Dessa erfarenheter har påverkat dem i deras eget ledarskap och hur de lär ut under träning. Maltén (2000) diskuterar mentorskap och dess funktion i en organisation. Carolina och Linda reproducerar genom sitt ledarskap en form av mentorskap genom att föra vidare föreningens kultur, tradition och formella/informella förebilder.

4.4.3 Idrottsutbildning med fokus på ledarskap

Våra intervjupersoner har gått olika kurser via deras respektive förening och idrottsförbund. Dessa kurser är lika till upplägget. Den första man får gå är en baskurs som är en introduktion till att arbeta i föreningarna och att arbeta med barn och

ungdomar. Försättningskurserna är uppdelade i fyra steg, där man inriktar sig mer på att lära ut träningsövningar och lite ledarskap. Sedan finns det många olika specialinriktade kurser som ledarna kan gå.

Rickard: ”Jag har simförbundets steglinje, hela vägen, från knatteträning upp till elittränare, sen har jag kompletterat själv då med högskolestudier.”

Carolina: ”Jag har typ tio olika sådana här idrottsledarkurser. Vissa av de kurserna är väldigt allmänna så att de passar vilken sport som helst. Det är SISU som anordnar dem och det är föreningarna som betalar dem.”

Linda: ”Alla ledare i den här föreningen får gå en utbildning, och den går man i olika steg. Första steget är obligatoriskt och det går alla på, och där får du lite ledarskap, men du har lite träningstips och det. Man sitter ett gäng tränare och utbyter övningar och så kan man gå vidare. Och där är jag på väg nu, nästa steg är vad de kallar för bas ett och då får man ledarskap. Och den här basutbildningen är i 4 tillfällen, och den första är då ledarskaps, de andra är mer praktiska övningar. Det är himla roligt, lite övningar är inget problem, det är ledarskapet som är svårt, hur du ska ta hand om dina spelare.”

De stegutbildningar som intervjupersonerna har genomgått är icke formella utbildningar. Enligt Hård af Segerstad, Klasson och Tebelius (1996) är detta en vanlig form av fortbildningar inom idrott och föreningsliv.

4.4.4 Formell utbildning med fokus på ledarskap

Våra intervjupersoner berättade lite kort om deras formella utbildning. Det är viktigt då utbildning är något som har format ledarna till de personer de är idag.

Rickard: ”Jag är idrottspedagog i botten, så jag har 120 högskolepoäng så att säga, 60 poäng pedagogik som är riktade mot idrotten. Så det är klart att den finns i pedagogiken men det är så otroligt lite. Första gångerna man kommer i kontakt med det är när man kommer ut och jobbar egentligen.”

Carolina håller just nu på att avsluta sina studier i pedagogik på universitetet.

Linda: ”Jag har högskoleutbildning, som programmerare. Ja design. Jag har startat en egen firma och söker jobb samtidigt, är emellan två jobb, men jag har mina uppdrag, Jag avslutade nyligen min utbildning, håller fortfarande på med en kurs, håller på att avsluta sedan är jag färdig. Färdig och färdig man är aldrig färdig har man väl börjat läsa kan man läsa hur länge som helst. Det blir som ett gift alltså.”

Redelius (2000 a) menar att den formella pedagogiska utbildningsnivån hos idrottsledarna i föreningslivet är ofta bristfällig. Hon tillägger att många som är ledare i

en förening har en annan inriktning än pedagogisk i sin högskoleutbildning. Rickard har, till skillnad från de flesta andra, en högskoleutbildning inom idrottspedagogik och detta ger honom en hög status. Carolina har även hon en pedagogisk utbildning på högskolenivå. Linda däremot följer modellen som Redelius (2000 a) visar på och saknar en pedagogisk inriktning i sin högskoleutbildning.

4.5 Föreningens och ledarens hantering av mobbning

4.5.1 Mobbningssituation

Carolina berättar hur hon utan förvarning fick hantera en mobbningssituation. Detta har gjort att hon har en viss erfarenhet av mobbning i föreningen och hur det hanterades. Det handlade om en yngre flicka i föreningen som hade blivit utfrysad av de andra aktiva. Tränaren av denna flicka var också förälder till flickan så det var mycket känslor i omlopp när problemet skulle redas ut. Carolina förklarar såhär:

”Så tog tränaren med alla in i omklädningsrummet av någon anledning, jag förstår inte varför man inte kunde sitta i hallen och bara prata tyst om det. Så gick vi in i omklädningsrummet och så satt vi där. Så skulle hon börja prata men de gick inte utan hon började direkt gråta. Då föll allt på mig och jag hade ingen aning om vad som hade hänt... Då sa jag de att jag har förstått att det hade varit något och att någon har känt sig utfrysad här och så skall det inte vara. Nu måste vi prata om det här så att det blir bra. Då vaknade tränaren till liv och hon skrek och grät. De här är tio år och hon skötte inte det här speciellt bra. Jag försökte lugna ner henne hela tiden men det gick liksom inte.”

Granström (2004) menar att varje mobbningssituation måste ses utifrån den aktuella situationen för att man ska kunna anpassa åtgärderna till den. Carolina fick ta hand om den aktuella situationen och gjorde de åtgärder som hon ansåg vara nödvändiga.

4.5.2 Internet ger möjlighet till öppenhet och problemhantering

Det finns inte alltid möjligt att prata med ledare efter eller under träningen och man kanske inte vågar att ställa sig öga mot öga och berätta om något är kännat fel eller om man inte mår bra. Då kan kontakt via Internet vara en möjlig lösning för att kommunicera med sin tränare. Linda talar om att hon själv försöker vara så tillgänglig som möjligt för de aktiva.

”I laget så finns det två nya tjejer som kommer från ett annat lag och de har råkat på lite tråkigheter. Problemet handlar om att det laget där de var med i då innan har gjort det jobbigt för dem. De är ordentligt utstötta i skolan av klasskamrater och retade och blir trackade för detta ganska mycket. Så just de tjejerna måste jag hålla ett extra öga på för att se hur de mår. I dagens IT samhälle så har man möjlighet att nå dem så enkelt. Jag har lagt ut min adress så de kan nå mig på MSN, och ibland är det lite lättare för dem att chatta och förklara sina problem än att man står så här och pratar och det funkar jättebra.”

Enochsson & Olin (2004) tar upp en ny form av mobbning som kommit sedan Internet vuxit som mötesplats för människor. Internet ger möjlighet att skriva kränkande e-post och inlägg på olika mötesplatser och trots detta ändå bevara sin anonymitet. För att komma till rätta med denna problematik så anser Enochsson & Olin (2004) att lärare/ledare bör ha en medvetenhet om mötesplatserna som finns på Internet. De menar att ett sätt att hantera problemet på är att som ledare hålla kontakten med de aktiva barnen och ungdomarna genom Internet. Linda använder sig av Internet för att de aktiva barnen och ungdomarna lätt skall kunna nå henne. Detta har hon gjort genom att finnas tillgänglig för de aktiva barnen och ungdomarna på en populär mötesplats.

4.5.3 Vart kan ledarna vända sig?

Det finns resurser att tillgå i hanteringen av mobbning. Friends, BRIS, skolan och respektive idrottsförbund är till för att hjälpa till när det uppstår problem. Vi ville veta vilka våra ledare vänder sig till och om deras respektive förening samarbetar med någon av de ovanstående organisationerna. Våra intervjupersoner berättar vilka de vänder sig till.

Rickard: ”Nä det gör det inte. Det finns diskussioner inom vårt förbund har haft ganska idogt arbete nu sista tiden, vad kan de vara, de sista 2,3, 4 åren, just om sexuella trakasserier, framförallt. Men även så kommer mobbningen in i detta. Idag finns det att ladda hem hur ska vi behandla detta hur långt skall vi gå. Skall det handla om avstängningar eller bestraffning eller vad skall det handla om. Vi har idrottsförbunden och distriktsidrottsförbunden som man kan ta kontakt med om råd hur, vem, vad, när och de här bitarna. Så det finns alltid kontaktpersoner som man ska kunna ta kontakt med om det dyker upp saker och ting. Det finns inte bara distriktsförbunden utan det finns också Riksförbunden. Riksidrottsförbundet kan man också prata med om man behöver ha råd och personer man behöver kontakta i sådana här fall. Problemet med sådana här grejor är att det tar så lång tid. Har man då stöt på problemet och man inte har tagit i det direkt. Har man tagit i det så vet man att det kan ta en tid innan det dyker upp igen och då får man vara observant. Men har man inte tagit i det och det har blivit så infekterat så man inte kan lösa det, så tar det ytterligare lång tid innan man kanske kan få en person till hjälp. Det är bekymret med all byråkrati tänkte jag säga”.

Carolina: ”Nä inte vad jag vet eventuellt om det har hänt förut och så där. Så länge jag har varit här så har det inte varit något sånt. Det är om det skulle hända någonting så skulle vi prata om det i styrelsen. För dem måste veta det som händer. För ringer någon hem till vår ordförande och frågar vad är det som händer och hon inte vet så blir det fel. Man tar alltid upp sådana saker på styrelsemötet så att dem har kännedom liksom. Föräldraföreningen är våra föräldrar till dem vi tränar. Dem försöker dra in pengar och sånt till föreningen. Men dem vet också de mesta, dem har

också en representant med i styrelsen. Föräldraföreningen skall också veta vad som händer.”

Linda: ”Vi har, vi ingår då i ungdomssektionen givetvis. Man brukar dela på ungdomsmötena och seniormötena. Nu är det otrolig fokus på det här som kallas ”Nolltolerans” det är uttalat i fotbollsförbundet också.”

Carlsson (1992) beskriver att resurskoppling kan ha en viktig funktion för en organisation. Resurskoppling innebär ett samarbete mellan olika instanser i samhället. Rickard berättar att det finns möjlighet att få hjälp via simförbundet men att det kan vara problematiskt då det tar lång tid att få hjälp. Rickard, Linda och Carolina har inga samarbeten med andra instanser än deras respektive förbund. För att få till resurskoppling hade föreningarna kunnat använda sig av organisationer så som till exempel BRIS och Friends som arbetar aktivt mot mobbning inom idrottsförningar.

4.5.4 Vad ledarna anser sig kunna göra i hanteringen av mobbning

När vi intervjuade dessa ledare så ansåg de sig ha få erfarenheter av mobbning under deras tid som ledare. Trots detta ansåg de sig ha kunskapen att kunna hantera mobbning om en situation uppstår. En intressant aspekt är att ingen av idrottsledarna till en början ansåg sig ha någon större erfarenhet av mobbning. Medan intervjuerna fortgår kommer dock flera exempel på mobbning upp. Våra ledare anser sig var så pass observanta att de kan se om någon av deras aktiva blir utsatt för mobbning. Själva påpekar de att man måste vara ständigt observant och att lösa problematiken är när den uppstår. Detta till trots så är det intressant att Rickard säger: ”Tyvärr är det väl så med mobbning att man ser det alldeles för sent.”

Rickard: ”Man får kanske som ledare reda på det i efterhand av från föräldrar eller från andra deltagare kan man säga och då har det gått lite för långt. Då är det väl så tycker jag att man får ta hand om den personen som har blivit drabbad i första skedet och se hur den personen har reagerat på det här. Ofta har man misstänkt någonting tror jag om man är observant att någonting har hänt man vet inte vad. I andra skedet så får man då konfrontera den andra personen som har varit mobbaren så att säga. Har inga konkreta exempel. Vi har som sagt varit ganska förskonade. Men det dyker upp och vi har hos oss ett så kallat tränarmöte en gång i månaden. Simmarna träffas varje dag på sin träning. Vi har upprepade möten en gång i månaden där vi då diskuterar bland annat det här. Det är inte alltid det här men någon gång när det dyker upp då diskuterar vi hur vi ska gå till väga. Jag tror inte det finns en lösning på det hela att man gör samma sätt varje gång utan att man får diskutera varje fall, om det nu är så att det uppstår. Men i första skedet så om man ser det så är det bara att rycka i det direkt, annars blir det för stort. Annars blir det mycket svårare att reda ut.”

Carolina: ”Om man tänker mobbning och så där så kan jag känna att dem ska inte. Är någon mobbad eller utfryst så det får inte vara så och då pratar jag med dem. Det var i och för sig med den lilla gruppen, ungdomsgruppen som jag tog upp förra året, det var någon där som hade känt sig lite utfryst. Dem lyssnade dåligt för att när dem tränar själv så säger jag att det får du bestämma, nu är det du som är bossen i träningen, så att alla gör det de ska. Så går det runt så att alla får göra det någon gång. Då var det en av de tjejerna som det var hennes tur att vara bossen så hade de andra inte lyssnat. Speciellt två stycken av de hade inte lyssnat, de hade bara gått iväg och gjort de dem tyckte var roligt. Då pratade jag med dem och sa det att och jag nämnde inga namn eller så utan sa bara att nu är den någon i den här gruppen som tycker att det här är jobbigt och att någon i den här gruppen som tycker att någon av er har varit elaka. Då satt vi faktiskt också i omklädningsrummet. Nu måste ni säga förlåt till alla om det är så nu att någon har gjort någon ledsen av misstag för jag tror inte att dem menar något med det. För jag tror att de kan göra det utan de kan bli ledsna utan att det är menat på det sättet. Nu måste alla säga förlåt och gå och krama varandra eller skaka hand eller vad ni nu vill göra ifall ni har gjort någon ledsen det vet man inte alltid. För i bland kanske man inte berättar sånt. Man får vara lite överpedagogisk och övertydlig med sådan små. Sen dess har det varit jättebra. Det har inte varit någonting. Det har jag sagt till dem så om det är någonting så måste ni komma och säga det till mig.”

Lärare i skola har en plikt att förhindra och motverka mobbning i skolan. Våra intervjupersoner som är verksamma inom idrottsföreningar har inget formellt ansvar att förhindra och motverka mobbning. Enligt Colnerud och Thornberg (2003) finns ett moraliskt ansvar som ledare måste ta ändå. Pikas (www.pikas.se) rekommenderar att man använder sig av metoden Gemensamt Bekymmer (GBm) som innebär att ledaren skall prata med mobbaren/-na för att skaffa material som ligger som underlag för fortsatt samtal med den som har blivit utsatt för mobbning. Vidare samtal ska sedan föras i grupp med alla inblandade för att komma fram till en gemensam lösning. Rickard vänder sig först till sina arbetskollegor, men om läget är akut så vänder han sig till de inblandade för att reda ut problemen på plats. Granström (2004) pratar om behovet av situations anpassning ur ett värdepedagogiskt synsätt. Carolina upptäckte ett problem och tog tag i situationen genom att prata med hela gruppen och förklara för dem i att någon i gruppen mår dåligt, och att detta inte är okej.

4.5.5 Vad kan föreningarna göra för att förhindra mobbning?

Linda berättar att de i föreningen har ”Nolltolerans” mot mobbning och att det är via fotbollsförbundet som detta projekt har dragit igång. Linda berättar att hennes uppgift är att informera sina aktiva ungdomar, deras föräldrar och andra som är med vid matcher om vad som är ett acceptabelt beteende.

Linda: ”Ja alltså det här är ett samarbete mellan ledarna, föräldrarna, spelarna, domarna. Vi har i vårt lag bestämt att på varje hemma match

tänker vi presentera oss för domarna och motståndarna och säga här hos oss kör vi Nolltolerans och vet man inte vad det innebär så förklarar vi det. Och vägen dit är att informera sina spelare att förklara för dem att det är inte okej att bära sig åt såhär utan vi vill ha det såhär och sådär. Att man förklarar vad resultatet är att det är ett positivt resultat genom att bära sig ordentligt åt mot sina vänner och att man har en god kamratskap. Men också att man pratar med föräldrarna vi har också haft föräldramöte där vi informerar om att det är det här som gäller. Vi har haft domarträffar där man kommer överens med domare, att vi hjälps åt med sådant här. Om vi är på en hemmamatch t.ex. och tycker att motståndare lagets ledare eller föräldrar står och skriker sådant som absolut inte hör hemma på en fotbollsarena då är det vår skyldighet och rättighet att gå och tala om för dem att såhär kör vi här och ni får dämpa er och funkare inte det, så har domaren rätt och vi har rätt att utvisa dem från planen. Vi hade när vi gick in i den här tränarrollen, jag och min kollega hade vi träff med tjejerna där vi informerade dem om vad det här innebär och vad vi kommer att göra om vi upptäcker att det skenar åt ett håll och det är inga konstigheter alla är så införstådda med det här, det är ingen som vill ha den atmosfären och den attityden mot varandra så det är enkelt att nå ut till dem. Det funkare bra.”

Ett sätt för föreningar att arbeta med mobbning är Nolltolerans som Skånefotbollen (www.skaneboll.se) har tagit fram, vilket innebär att barn, ungdomar, ledare samt föräldrar ska använda sig ett visst accepterat beteendemönster. Lindas förening arbetar aktivt med Nolltolerans som mål. Det gemensamma ansvaret att hantera mobbning enligt Rädda Barnen (www.rb.se) ligger på alla, både i förebyggande och aktuella lägen.

4.5.6 Säger stadgarna i föreningarna något om mobbning?

Vi var intresserade av vad stadgarna har för betydelse och om de säger något om mobbning. Kortfattat innebär stadgar föreskrifter som föreningarna ska följa. Dessa är oftast skrivna av föreningen själv eller så kan man få hjälp av sitt förbund. Två av de föreningarna som vi hade kontakt med har gamla stadgar som skapades när föreningarna startade.

Rickard: ”I våra stadgar finns det ingenting som står om mobbning. De är skrivna 1916, med gamla anor. Så det finns ingenting, nä.”

Carolina: ”Våra stadgar är inte uppdaterade sen 50-60 år nästan. Men det som står i är att kamratanda skall råda. Detta är stadgar som är allmänna som kommer från Riksidrottsförbundet. Det står att idrotten skall verka som internationellt kontakt medel och skall respektera alla människors lika värde. Det står bara väldigt allmänt.”

Linda om Nolltolerans: ”Det står i våra stadgar på grund av att det kommer från fotbollsförbundet. Jag kan inte peka på vart det står men det finns skrivet.”

Stadgarna är föreskrivna regler som föreningen ska följa. Hos Rickard och Carolinas föreningar var stadgarna väldigt gamla och delvis inaktuella medan stadgarna hos Lindas föreningen var nyligen uppdaterade med bland annat Nolltolerans (www.skaneboll.se). Inga stadgar behandlade dock explicit mobbning. Som Redelius (2000 a) säger finns det inga föreskrivna regler från staten eller någon form av läroplan som behandlar idrottsföreningar och ännu mindre mobbning inom idrottsföreningar. Hon tar upp Riksidrottsförbundets *Idrotten Vill* (www.rf.se) som det närmsta en föreskrift man kan komma, som föreningarna kan följa. Det nämns här att man ska motverka det som är dåligt och nedbrytande och här måste mobbning ingå även om det inte nämns uttryckligen.

5 Diskussion

En av anledningarna till att man är aktiv i en förening är att det ger en känsla av sammanhang, tolkar vi det som. Att uppleva att man tillhör gemenskapen som finns i en idrottsförening verkar vara ett motiv för att vara aktiv. Till skillnad från fritiden så är skolan ett obligatoriskt sammanhang som alla måste ingå i och fyller därför inte samma funktion för individen som ett frivilligt sammanhang tolkar vi det som. Skolan är den mest undersökta institutionen i vårt samhälle medan fritidsarenan endast är begränsat utforskad. Det finns mycket forskning om mobbning i skolan vilket verkar hänga ihop med att de har ett formellt ansvar att vara uppmärksamma på detta problem. Det är framför allt därför vi vill lyfta fram och synliggöra mobbning i idrottsföreningar. Vi anser att det inte bara är viktigt att synliggöra mobbningen som sker mellan de aktiva barnen och ungdomarna utan även att lyfta fram den mobbning som kan riktas från ledare mot de aktiva barn och ungdomar. Om man inte känner sig delaktig i sitt lag, grupp eller förening eller blir utfrysad eller mobbad av antingen sina aktiva kamrater eller ledarna tolkar vi det som att många individer hellre slutar med idrotten där de upplever dessa obehag. Vi tolkar det som att det kan vara en av anledningarna till att våra intervjupersoner inte upplever att det finns mobbning inom deras idrottsföreningar. Detta då det kan vara lättare att sluta än att berätta för ledaren hur man känner, för man går inte till en frivilligt vald aktivitet om man mår dåligt av den.

Till skillnad från ledarna i en idrottsförening så har lärarna ett formellt ansvar för att ta tag i mobbning. Som vi tolkar det tar våra intervjupersoner ett större ansvar som ledare än vad de formellt behöver, till exempel så är ledarna tillgängliga i större utsträckning än vad som krävs. Linda har exempelvis alla sina aktiva ungdomars nätadresser på Internet. På Internet har de möjlighet att prata med henne utanför träningen vilket kan kännas lättare än att prata ansikte mot ansikte. Linda anser att hennes förening tar ansvar för att förhindra mobbning med hjälp av sitt förbund där de förespråkar Nolltolerans. Att arbeta med Nolltolerans som mål lägger grunden för att det finns gemensamma normer och värderingar i föreningen. Till skillnad från Lindas förening så tolkade vi det som att de andra två föreningarna inte har ett uttalat mål när det gäller förebyggande av mobbning. Vi menar dock att det finns resurser i samhället att tillgå så som Friends och BRIS som kan användas som hjälpmedel i det förebyggande arbetet. Att arbeta med mobbning fortlöpande hade varit till föreningarnas fördel istället för att vänta tills problem uppstår tolkar vi det som.

Ingen av ledarna som vi intervjuade diskuterade Riksidrottsförbundets Idrotten Vill. Det verkar då vara ett misslyckande av Riksidrottsförbundet att den information inte har spridit sig ner till ledarna, tolkar vi det som. Det kan vara så att informationen har fastnat i någon instans mellan Riksidrottsförbundet och de lokala föreningarna. Vidare så har föreningarna sina egna föreskrifter och stadgar som de följer.

Det som fascinerade oss vara att ledarnas Stegutbildningar som var arrangerade av SISU inte lärde ut särskilt mycket om den ledarskap och pedagogik som våra intervjupersoner ansåg sig behöva. Kvaliteten kan variera på dessa kurser vilket kan bero på vilket förbund de ges av och kursledare mm. Men blir man en bättre ledare om man har flerårig pedagogisk utbildning? Vi tolkar det som att den som har en pedagogisk utbildning har en större medvetenhet om hur man arbetar med barn och ungdomar. Om ledarens normer och värderingar inte är samhällsenliga kan det uppstå problematik. En utbildad ledare med pedagogisk bakgrund är medveten om detta och kan då istället ledsaga barn och ungdomarnas moraliska utveckling och på så sätt motarbeta mobbning och andra negativa handlingar och beteenden. Som vi har påpekat innan är det inte nödvändigt att en ledare som inte har någon pedagogisk utbildning, inte är en bra tränare eller en bra förebild.

Men problematiken med att hantera mobbning är inte bara förknippad med ledarnas utbildningsnivå. Vi tolkar det som att föreningar ofta inte har råd att betala för flera utbildade ledare och att många inte är intresserade av att träna ungdomar ideellt. Som Rickard säger så är det svårt att hitta bra tränare, de man har håller man hårt i, även om de kanske inte alltid är rätt man på rätt plats. För att nå ett gott ledarskap det finns ingen direkt mall som man kan gå efter. Det finns ändå riktlinjer för hur ledarna kan arbeta för att skapa en positiv och konstruktiv miljö men sedan måste man se utifrån sin egen organisation för att anpassa ledarskapet. Det är inte bara ledare och föreningar som ska ta det moraliska ansvaret utan mobbning är ett samhällsproblem vilket innebär att alla är delaktiga för att förhindra detta. Alla vuxna måste ta sitt ansvar, sätta ner foten och inte acceptera att någon blir mobbad för att på så sätt visa vägen för barn och ungdomar.

5.1 Metoddiskussion

Vår ansats var att göra en narrativt inspirerad intervju. När vi gjorde våra intervjuer, så tror vi att våra intervjupersoner misstolkade vår narrativt inspirerade fråga. Men eventuellt var det istället vår fråga som var för otydlig för dem att förstå vad de skulle berätta om. Möjligtvis var det så att vi inte var tillräckligt tränade i den intervjutekniken, vi skulle ha varit mer insatta i hur man intervjuar och därmed tränat hårdare på detta. På grund av problemet med att genomföra intervjuerna på ett narrativt inspirerat sätt så utvecklades intervjuerna istället till att bli en blandad form av narrativa och semistrukturerade intervjuer. Vi anser trots detta att vi gjorde rätt i att ha målsättningen att använda oss av narrativt inspirerad intervjuteknik för annars hade vi troligtvis inte fått samma bild av intervjupersonernas upplevelser och erfarenheter.

Vi hade som avsikt att göra en intervju till men på grund av felaktigt planerad tidsplan så hade vi problem med att finna intervjupersoner. Detta medförde att vi fick nöja oss med tre intervjuer. Vår avsikt var inte heller att använda oss av vår pilotintervju i analysmaterialet men vi fann att den var värdefull för vår uppsats och vår undersökning. Något som vi lagt stor vikt vid och genomfört är att hålla oss till de etiska reglerna, som att hålla våra intervjupersoners identiteter anonyma.

5.2 Fortsatt forskning

Att presentera fritiden som en arena för mobbning är ett relativt outforskat område, då de flesta undersökningar har fokus på skolan som en arena för mobbning. Så vi bedömer att mobbning måste uppmärksammas ännu mer i idrottsföreningar. Vidare forskning bör ske för att exempelvis studera hur många ungdomar som slutat med en idrott på grund av att de upplevt sig som mobbade. Man behöver också lägga större fokus på forskningen om ledare som mobbar sina aktiva barn och ungdomar.

5.3 Avslutande reflektioner

Fritiden har idag fått en ökad betydelse för människor och deras identitetsskapande. Fritiden är en del av människors liv som de fritt förfogar över och kan använda för att skapa mening i tillvaron. Idrott är en aktivitet som många utövar på sin fritid, nästan 3 miljoner människor i Sverige är medlemmar i en idrottsförening. Detta gör engagemanget i idrottsföreningar till en av de riktigt stora folkrörelserna. Den sociala gemenskapen är en av anledningarna till att man börjar idrotta. Linda berättar att det finns olika orsaker till att man börjar träna, men att den gemensamma nämnaren ändå är gemenskapen som föreningslivet medför. Utöver gemenskapen bidrar känslan av ett sammanhang till att man idrottar i en förening, tolkar vi det som.

Som vi tidigare konstaterat så finns mobbning inte bara inom en arena utan existerar på de flesta områden, även inom den organiserade fritiden. Idrottsföreningar är en av de största samhällsliga fostrarna idag vilket också gör idrottsarenan sårbar för eventuella problem med mobbning. Likväl framgår det inte hur vanligt det är med mobbning i idrottsföreningar, det finns endast begränsad forskning på området. Mobbning kan definieras som fysiska, psykiska eller verbala övergrepp som sker vid upprepade tillfällen. Ofta sker mobbning mot en enskild individ av en eller flera individer. Det finns inga entydiga anledningar som gör att någon blir mobbad men det handlar om en obalans med avseende på makt och styrka mellan förövaren och offret. Rickard menade att någon form av avvikelse utlöste mobbning. Föräldrars fostran av barnen och situationen som mobbningen uppstår i kan vara av betydelse för hur den påverkar den enskilda individen. Att föräldrar som är oense kan vara en orsak till mobbning är en ytterligare orsak till mobbning som Rickard berättat om. Ett problem som det sällan talas om har kommit upp under arbetet med uppsatsen och detta handlar om hur ansvariga vuxna, i form av lärare eller ledare, mobbar sina aktiva medlemmar eller elever. Sexuella trakasserier kan kanske inte kallas mobbning men räknas definitivt som oacceptabelt beteende. Ett problem som ligger i gränslandet mellan mobbning och sexuella trakasserier är när ledare pratar nedlåtande om en idrott på grund av att exempelvis endast tjejer eller kvinnor är aktiva. En ny form av mobbning har kommit till sedan Internet vuxit som mötesplats för människor då detta ger möjlighet att skriva kränkande e-post och inlägg på olika mötesplatser och ändå behålla sin anonymitet. Användandet av Internet är inte bara av ondo som en arena för mobbning utan kan också underlätta kommunikationen med sin ledare och gör det lättare att berätta om man mår dåligt eller känner sig utsatt. Linda använder sig av Internet och en populär mötesplats för att hennes aktiva ungdomar lätt ska kunna nå henne. Linda berättade kort

att hon själv blivit mobbad som ung och önskar att ingen annan ska få uppleva det hon har upplevt. Effekterna av mobbning varierar men mobbning kan många gånger medföra men för livet på grund av den negativa upplevelsen.

Det finns inga föreskrivna regler från staten eller någon form av läroplan när det rör idrottsföreningar. Det finns inga givna regler för vilken utbildning ledare verksamma inom idrottsföreningar ska ha. Med tanke på att det finns cirka 500 000 ideella ledare så utgör Riksidrottsförbundets *Idrotten Vill* en föreskrift som föreningarna kan följa. Det som kan användas som styrdokument för verksamheten är idrottsföreningarnas stadgar. Stadgarna i föreningar är föreskrivna regler som föreningen ska följa. Hos två av föreningarna var stadgarna väldigt gamla och delvis inaktuella medan stadgarna hos den tredje föreningen var nyligen uppdaterade. Mycket lite i stadgarna behandlar problematiken kring mobbning.

Många ledare är inte utbildade med någon pedagogisk utbildning. Ledarens värderingar och normer förmedlas till barnen och ungdomarna Detta kan göra att det skapas problem då ledarna inte är medvetna om effekterna detta medför. Det de säger och gör anses legitimt och kan sägas få liknande effekter som föräldrarnas fostran. Det finns dock ingen statistik på vad de har för pedagogisk utbildning. Ledarnas formella utbildning påverkar deras ledarskap gentemot barnen och ungdomarna. Även informell utbildning, som man tillägnar sig utanför det formella skolsystemet, formar ledarna som människor och bidrar till deras kompetens och sätt att leda. Ett livslångt lärande kan sägas prägla deras ledarskap då intervjupersonerna hävdar att de löpande beaktar erfarenheter de gör av andra tränare och tar till sig det som verkar ha en positiv inverkan på ledarskapet.

I Sverige är det lagstadgat att lärare i skolan har ett formellt ansvar att vidta åtgärder vid misstänkt mobbning. Detta handlar även om att följa upp en anmälan ordentligt, oavsett om det gäller en elev eller lärare som mobbar eller har mobbats. Arbetet med mobbningen måste resultera i konkreta handlingar. Ledare inom idrottsföreningar har inget lagstadgat ansvar att ta itu med mobbningsituationer. Men de har ett moraliskt ansvar som medmänniskor, som vi sett ovan, för att de aktiva barn och ungdomarna inte ska bli utsatta för mobbning. Tillvägagångssätten för att hantera detta utbredda problem är olika. Carolina hamnade mitt i en problemsituation när hennes tränarkollega inte klarade av att reda ut situationen. Samtliga av de intervjuade ledarna påtalar att man måste ta tag i situationen direkt när den dyker upp och försöker lösa den intressekonflikt som mobbning innebär på bästa sätt.

Ett sätt att hantera dessa problem är att använda sig av Pikas den gemensamma bekymmer metoden (GBm). Här arbetar alla inblandade tillsammans för att försöka lösa problemet med gemensamma ansträngningar. Granström tar bland annat upp den värdepedagogiska förklaringsmodellen och åtgärderna man tar för att använda den. Metoden innebär att man använder sig av olika gruppövningar och rollspel för att öka förståelsen för andra individer samt lära sig de samhällsenliga normerna och

värderingarna. Vi tolkar detta som en bra metod för att påverka även mobbarna som vi annars tror kan vara svåra att nå fram till.

Föreningar kan, och bör enligt vår tolkning, också ta sitt ansvar i hanteringen av mobbning. Ett sätt är att använda sig av Nolltolerans som innebär att barn, ungdomar, ledare samt föräldrar lär sig ett visst, i den sociala gemenskapen accepterat, beteendemönster. Vi tolkar det som att det här är ett arbete som kräver en hel del av de aktiva ideellt arbetande ledarna då de ständigt måste påminna sig själva och sina medlemmar och deras anhöriga om för att man ska kunna nå målen.

Ledarna vet att man kan använda sig av olika samarbetspartners om problem skulle uppstå med mobbning. Rickard berättar att det finns möjlighet att få hjälp via simförbundet men att det kan vara problematiskt då det tar lång tid att få hjälp eftersom förfaringssättet ofta är byråkratiskt och när resurserna väl kommer kan det vara för sent. Det förekommer även en öppen diskussion om problem som förknippas med mobbning i simföreningen. Rickard har tillsammans med andra tränare i klubben ett så kallat tränarmöte en gång i månaden där man kan diskutera det som har dykt upp, både positiva och negativa händelser. Skulle allvarliga problem uppstå och ledaren och förening inte kan lösa problemet går ärendet vidare till förbundet som förhoppningsvis har mer resurser att hantera problemet.

Denna uppsats betyder mycket för vår egen utveckling och förståelse av mobbning. Mobbning är något som man måste uppmärksamma på alla arenor, fritidsarenan är bara en del av samhället där mobbning kan uppstå. Med egna erfarenheter av mobbning känns det extra viktigt att få göra detta arbete men vi anser inte att våra personliga erfarenheter har färgat vårt sätt att behandla några uppgifter. Det här är tyvärr inte sista gången vi stöter på mobbning för det är ett samhällsproblem som alla människor har ett ansvar att förhindra.

Litteraturförteckning

Alvesson, Mats & Deetz, Stanley (2000). *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Antonovsky, Aaron (1999). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur

Berggren, Leif (2000). *Jamen pappa, du är ju löpare!* I Berggren, Leif (red.) (2000). *Fritidskulturer*. Lund : Studentlitteratur

Berggren, Leif (red.) (2000). *Fritidskulturer*. Lund : Studentlitteratur

Björk, Gunilla (1999). *Mobbning – en fråga om makt*. Lund : Studentlitteratur

Bryman, Alan (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Carlsson, Yngve (1992). *Det kompliserte naermiljøarbeidet*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

Colnerud, Gunilla & Thornberg, Robert (2003). *Värdepedagogik i internationell belysning*. Stockholm : Statens skolverk.

Colnerud, Gunnel (2004). *Lärare som mobbar*. Pedagogiska magasinet nr 03/2004

Ellström, Per-Erik, Gustavsson, Bernt & Larsson, Staffan (red.) (1996). *Livslångt lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Engström, Lars-Magnus (2002) *Idrottspedagogik*. I Engström, Lars-Magnus & Redelius Karin (red)(2002). *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Stockholm : HLS förlag

Engström, Lars-Magnus & Redelius Karin (red)(2002). *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Stockholm : HLS förlag

Enochsson, AnnBritt & Olin, Fredrik (2004). *Internet öppnar för anonym mobbning*. Pedagogiska magasinet nr 03/2004

Eskilsson, Lena (2000). Fritid och demokratisering. I Sandell, Klas & Sörlin, Sverker (red) (2000). *Friluftshistoria*. Stockholm: Carlssons Förlag

Granberg, Otto & Ohlsson, Jon (2004) *Från lärandets loopar till lärande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.

Granström, Kjell (2004). *Ett månghövdad vidunder*. Pedagogiska magasinet nr 03/2004

Gustavsson, Bernt (1996). Att leva och lära livet ut – Livslångt lärande ur ett livslångt perspektiv. I Ellström, Per-Erik, Gustavsson, Bernt & Larsson, Stefan (red.) (1996). *Livslångt lärande* Lund: Studentlitteratur

Gustavsson, Bernt & Osman, Ali (1996). Kulturers lärande av varandra. I Ellström, Per-Erik, Gustavsson, Bernt & Larsson, Stefan (red.) (1996). *Livslångt lärande* Lund: Studentlitteratur

Hallberg, Lillemor R- M & Strandmark K, Margaretha (2004). *Vuxenmobbning i människovårdande yrken*. Lund: Studentlitteratur

Hartman, Sven G., Hartman, Ros Mari & Lundgren, Ulf P. (red.)(1991). *Individ, skola och samhälle: pedagogiska texter av John Dewey; urval, inledning och kommentarer*. Stockholm: Natur och kultur

Horsdal, Marianne (1999). *Livets fortællinger : en bog om livshistorier og identitet*. Valby : Borgen

Hård af Segerstad, Helene, Karlsson, Alger & Tebelius, Ulla (1996). *Vuxenpedagogik- Att iscensätta vuxnas lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Jacobsen, Dag Ingvar & Thorsvik, Jan (2002) *Hur moderna organisationer fungerar*. Lund: Studentlitteratur

Johannessen, Asbjörn & Tuft Per Arne (2002) *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö, Liber AB

Johansson, Anna (2005). *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Lenio, Anna-Liisa & Lenio, Jarkko (1992). *Grundbok i pedagogik*. Editum: Kir jayhtymä Oy och Schildts Förlag AB

Lindberg, Odd (2004). *Skammen är det värsta*. Pedagogiska magasinet nr 03/2004

Lundgren, Ulf P (red)(1996). *Pedagogisk uppslagsbok: från A till Ö utan pekpinna*. Stockholm: Informationsförlaget

Madsen, Bent L.(1999). *Barn, djur och natur*. Lund: Tiedlund förlag

Malten, Arne (2000). *Det pedagogiska ledarskapet*. Lund: Studentlitteratur

Nilsson, Per (2000). Idrott och modernisering – från kollektiv dygd och skötsamhet till ungdomskultur och individuella projekt. I Berggren, Leif (red.) (2000). *Fritidskulturer*. Lund : Studentlitteratur

Olweus, Dan (1973). *Hackkycklingar och översittare: forskning om skolmobbning* Stockholm: Almqvist & Wiksell

Olweus, Dan (1986). *Mobbning Vad vi vet och vad vi kan göra*. Stockholm: Liber Utbildningsförlaget

Redelius, Karin (2002 a). *Ledarna och barnidrotten – idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran*. Stockholm: HLS förlag

Redelius, Karin (2002 b) Barnidrotten i ett samhällsperspektiv. I Engström, Lars-Magnus & Redelius Karin (red)(2002). *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Stockholm: HLS Förlag

Rubenson, Kjell (1996). Livslångt lärande: Mellan utopi och ekonomi. I Ellström, Per-Erik, Gustavsson, Bernt & Larsson, Staffan (red.) (1996). *Livslångt lärande*. Lund: Studentlitteratur

Sandell, Klas & Sörlin, Sverker (red) (2000). *Friluftshistoria*. Stockholm: Carlssons Förlag

Thornberg, Robert (2006). *Värdepedagogik i skolans vardag*. Linköping: LiU- tryck

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Åhs, Olle (2002) Idrott, människosyn och värdegrund. I Engström, Lars-Magnus & Redelius Karin (red)(2002). *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Stockholm: HLS Förlag

7.1 Elektroniska referenser:

<http://www.bo.se/adfinity.aspx?pageid=3585> 2007-05-07, Kl.15.35

www.bris.se/idrott 2007-05-14, Kl. 22.34

<http://www.friends.se/index.php?id=1591> 2007-05-14, Kl. 22.38

http://www.idrottsforum.org/reviews/items/larhak_genderbooks.html 2007-05-08, Kl. 19.40

<http://lagen.nu/2003:307> 2007-05-23, Kl. 12.40

<http://www.lr.se/lrweb/home.nsf/indexfrmset?readform&Url=http://www.lr.se/lrweb/home.nsf/bykey/PKAEL-5TPJ5X> 2007-05-21, Kl. 10.30

http://www.nasbe.org/Educational_issues/Reports/Sexual%20Harrass.pdf 2007-05-08, Kl. 19.18

http://www.rb.se/sv/Aktuellt/mobbning_ett_ansvar_for_vuxna.htm 2007-05-17, Kl. 16.13

<http://www.rf.se/files/%7B2C21368B-563F-4683-AB29-0875DA70F65B%7D.pdf> 2007-05-10, Kl. 11.57

<http://www.sisuidrottsutbildarna.se/templates/Page.aspx?id=554> 2007-05-14, Kl. 22.31

<http://www.skaneboll.se/OH%20NOLLTOLERANS-filer/frame.htm> 2007-05-16, Kl. 13.49

<http://www.svenskidrott.se/tidningen/t2.asp?p=137541> 2007-05-14, Kl. 23.35

<http://www.google syndicated search.com/u/scb?q=mobbing&domains=www.scb.se&site=search=www.scb.se> 2007-05-08, Kl. 12.12

<http://www.pikas.se/GBm/> 2007-05-07, Kl. 13.20

Bilaga

Tillvägagångssätt/ intervjuguide

- Först och främst tala om vem vi själv är och vad vi sysslar med.
- Där efter kommer vi att berätta om vår uppsats och vad den kommer att handla om och vilka de olika ämnen vi är intresserade av.
- Huvudfrågan:

Berätta om din erfarenhet vad det gäller ledarskap och utbildning i relation till mobbning utifrån din tid som aktiv inom föreningar. I en tids linje.

- Vara tysta när den intervjuade berättar om sitt liv.
- Eventuella frågor för att intervjun skall kunna fortlöpa och för att kunna förtydliga. Frågor som: Hur menar du?, När hände detta?
- Efter en eventuell paus kommer vi att ställa följdfrågor som passar för denna intervju. Så detta är de övriga frågor vi har tänkt ta upp om de inte själva har behandlat dessa.
 1. Vad har du för formell utbildning?
 2. Vad är ditt yrke?
 3. Anställd/ideell ?
 4. Vilken ålder är de på de aktiva som du tränar?
 5. Tjejer/killar?
 6. Vad ser du dig själv som ledare/tränare?
 7. Har du någon erfarenhet själv av mobbning, Föreningen?
 8. Vilka idrottsutbildningar/ledarskapsutbildningar har du? Vem har organiserat dem?
 9. Fanns mobbning av deltagare med under dessa utbildningar?
 10. Skulle du vilja ha mer utbildning inom mobbning? Varför?
 11. Finns det en pågående diskussion angående mobbning föreningen?
 12. Finns det något i era stadgar som behandlar mobbning? Skulle det behövas?
 13. Anser du dig ha kunskapen, kompetensen att hantera situationer där det finns mobbning? (På vilket sätt har du skaffat det? Hur skulle du vilja att det var?)
 14. Tror du att det alltid är möjligt att se om det är någon som mobbas? Tror du att du kan upptäcka om det finns någon som mobbas?
 15. Har du någon gång stött på ledare som mobbat? Berätta!

Vi kommer även att notera om det är något vi undrar över under tiden som intervjun pågår, om det är något mer vi vill fördjupa oss i.